

L'accÉSS

Desigualtats de participació en l'Economia Social i Solidària

Treball Final de Màster

Màster en Polítiques Socials i Acció Comunitària

Anna Regué Rocaspana

Tutores: Sandra Ezquerra i Marina Di Masso

Edició 2017-2018

(entregat al juny 2019 - màster realitzat en dos anys)

Índex

Introducció	4
Estat de la qüestió	6
Marc teòric.....	9
El concepte de participació a l'Economia Social i Solidària.....	9
Contextualitzant l'exclusió i les desigualtats.....	13
Objectius i mètodes	17
Limitacions de l'estudi	19
Síntesi, anàlisi i interpretació de la informació recollida	21
Els perfils sociodemogràfics de l'Economia Social i Solidària a Catalunya	21
Factors que poden afavorir les desigualtats de participació	24
Oportunitats de millora i canvis	29
Conclusions	32
Bibliografia.....	37
Annex	39
Taula 1. Edat. Absoluts i percentatge	39
Taula 2. Gènere. Absoluts i percentatge	39
Taula 3. Nivell d'estudis. Absoluts i percentatge	40
Taula 4. Situació laboral. Absoluts i percentatge	41
Taula 5. Situació laboral abans d'iniciar el projecte segons el lloc de naixement. Absoluts i percentatge.....	42
Taula 6. Responsabilitat en les cures. Absoluts i percentatge	43
Taula 7. Tipus de cura. Absoluts i percentatge	43

Taula 8. Situació de Salut/discapacitat. Absoluts i percentatge	43
Taula 9. Espais de participació. Resposta múltiple	44
Taula 10. Vinculació a altres espais de participació social i/o política. Absoluts i percentatge ..	44
Taula 11. Format jurídic del projecte. Absoluts i percentatge.....	45
Taula 12. Localització del projecte. Absoluts i percentatge	45
Taula 13. Motius per participar. Resposta Múltiple	48
Taula 14. Motius per participar amb gènere.Resposta Múltiple	49
Taula 15. Motius per participar en el projecte segons origen. Absoluts i percentatge	50
Taula 16. Dificultats per poder participar del projecte. Resposta Múltiple	51
Taula 17. Dificultats de participació en relació a l'origen. Resposta múltiple	53
Taula 18. Dificultats de participació en relació al gènere. Resposta múltiple	54
Taula 19. Propostes de millora. Absolut i percentatges	55
Qüestionari	57

Introducció

El treball que us presento a continuació intenta parlar d'allò que no es veu en l'Economia Social i Solidària (ESS). D'aquelles fronteres invisibles que poden impedir que tothom hi participi, i com això situa en posicions diferents a les unes i a les altres (a les que hi tenen accés i a les que no l'hi tenen).

Introdueixo la recerca en relació a tres eixos discursius: el primer situa i explica què és l'Economia Social i Solidària, quins són els seus objectius i com es defineix; en el segon eix hi trobareu què entén l'ESS per *participació*; i el tercer eix concreta el concepte de *desigualtats socials* a través de tres prismes: la mirada interseccional, el pensament decolonial i el concepte d'exclusió social. L'objectiu de la recerca és esbrinar quins són els eixos de desigualtat que poden operar a l'ESS i Solidària en relació a l'accés a les iniciatives que la configuren.

Així, la proposta metodològica va enfocada a esbrinar quins són els perfils hegemònics en l'ESS, quins no hi són presents i per què, i quina és la percepció dels participants en les iniciatives en relació a l'accés divers als projectes. Per últim, abordo les propostes de millora per treballar la inclusivitat dels projectes, com a escletxa per poder aplicar a la pràctica algunes de les reflexions sorgides en el present treball.

He triat aquest tema perquè al llarg de tot el màster m'han anat sorgint sempre les mateixes preguntes: qui participa en les propostes que tenen una mirada de canvi social? Els models de participació tenen una mirada transversal, o estan pensats per a que només una minoria amb més legitimitat social que d'altres sigui la que hi és representada? Què no s'està fent bé? Per què sempre participen les mateixes? Quin és el motor intern que mou les persones a participar en els projectes? Estem reproduint desigualtats de participació?

El treball que he elaborat no dóna respostes a aquestes grans preguntes. Intenta desgranar què empeny les persones a participar i com s'identifiquen amb els models de transformació social que es fan propis, i si les mateixes propostes de transformació finalment reproduïxen models que no ho són tant. Igualment he afegit la mirada interseccional i el feminisme decolonial com a marc de reflexió que ens pot ajudar a pensar a qui deixem a fora a l'hora de participar.

Per últim, la meua intenció no és deslegitimar totes les iniciatives i projectes que formen part de l'ESS. Vull fer especial esment a totes aquelles persones que hi participen i que, que hi hagi murs que dificulten l'accés, no vol dir que no s'estiguin plantejant alternatives de canvi. També voldria apuntar la gran

disponibilitat de les persones que han contestat l'enquesta que centra el treball empíric d'aquesta recerca, ja que aquesta disponibilitat denota interès i ganes de participar en investigacions que ajudin a repensar de quina manera s'està treballant en els projectes. Espero que aquesta recerca serveixi per seguir reflexionant sobre com plantegem el canvi social (entès com la creació de models socioeconòmics alternatius que no reproduïxin desigualtats de cap tipus) des dels moviments socials i aportar el meu gra de sorra en totes aquestes reflexions.

Estat de la qüestió

L'Economia Social i Solidària a Catalunya es pot entendre com un conjunt d'iniciatives socioeconòmiques col·lectives que aposten per un canvi estructural i multidimensional a varis nivells. Segons la XES (Xarxa d'Economia Solidària), l'ESS *"defensa un sistema econòmic respectuós amb les persones, el medi ambient i els territoris que funciona sota criteris democràtics, d'horitzontalitat, transparència, equitat i participació"*.²

Els antecedents de l'ESS a Europa provenen del desenvolupament al segle XIX de les cooperatives, mutualitats i associacions, impulsat per les classes obreres i populars. A la dècada dels anys 1960 a Europa, l'ESS es situa *amb el naixement de noves pràctiques que afirmaven la dimensió econòmica indissociable a la voluntat de transformació social*³. Moviments socials vinculats a models i visions del món alternatius al sistema capitalista feien una crítica al sistema capitalista vigent i proposaven models de vida vinculats a l'autogestió i a la recerca de la democratització de l'economia, tot articulant les dimensions de reciprocitat i redistribució amb la solidaritat, entesa com a suport mutu⁴.

En l'actualitat, apareixen multiplicitat d'experiències dins de l'ESS que es mouen entremig de les quatre formes de l'economia social (cooperativisme, mutualisme, associacionisme, comunitarisme), essent un col·lectiu molt divers, amb múltiples debats oberts⁵, provinent de diverses parts del món (a Amèrica Llatina, per exemple, es parla d'economia popular), i on es combina la pràctica econòmica amb els moviments socials.

En els últims anys, degut a la crisi socioeconòmica que ha travessat Europa, la presència d'aquest tipus d'experiències s'ha tornat significativa i comença a ser tema d'estudi com a model social i econòmic alternatiu⁶. En la construcció d'aquest paradigma, l'estudi *Barrios y crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya* apunta que l'ESS pot reproduir desigualtats en

²Xarxa d'Economia Social i Solidària: www.xes.cat

³Fernández, A. Miró, I. (2016). *L'economia social i solidària a Barcelona*. Barcelona: La ciutat invisible.

⁴Fernández, A. Miró, I. (2016). *L'economia social i solidària a Barcelona*. Barcelona: La ciutat invisible.

⁵Particularment pren distància al qüestionar-li l'abandonament d'un posicionament polític així com la institucionalització i acomodament entre mercat i estat (Estivill 2012).

⁶UOC. (Novembre 2016). *Economia Social i Solidària: experiències i reptes*. OIKONOMICS, vol. 6, pàg 73.

Pérez de Mendiguren, J.C. Etxezarreta, E. (2014). *Sobre el concepto de economía social y solidaria: aproximaciones desde Europa y América Latina*. Universidad del País Vasco

Abad Montesinos, J.; Abad Montesinos, M. (2014). *La economía social y solidaria como alternativa económica*. Bienes comunes y democracia. Recerca de Pensament i anàlisi, 15, 55 -75

matèria de participació tant en l'accés com en la presència de persones amb perfils diversos. Els projectes d'innovació social poden arribar a reproduir les desigualtats socials que es volen eliminar, reincidir en l'exclusió d'actors que mai han sigut inclosos en la presa de decisions i higienitzar els conflictes urbans a partir de diluir interessos contraposats de classe⁷. Tal i com afirma el sociòleg Fernando Sabin, l'ESS correspon majoritàriament a un perfil de persona blanca, de classe mitjana i estudis superiors, on l'accés, la presència i la participació està estandarditzada a un perfil de persona concreta⁸.

*L'exclusió social fa referència a processos d'expulsió, discriminació, segregació, precarització, vulneració...pels quals s'arriba a una situació d'acumulació i combinació d'una sèrie de desavantatges que individus i grups poden patir en un moment singular (de major o menor duració) al llarg de les seves vides.*¹⁰ Els desavantatges als quals em refereixo poden ser laborals, socials, culturals, econòmics, polítics, de salut, de participació, etc. Val a dir, que la categoria *exclusió* sobrepassa la manca de recursos econòmics que tradicionalment s'ha emmarcat en el concepte *pobresa* per fer-ho extensiu a un fenomen multidimensional que intenta donar una resposta global a l'estudi de les situacions que pateixen els sectors socials més discriminats i amb major risc i vulnerabilitat social, incorporant més dimensions que l'econòmica¹¹. En l'anàlisi d'aquest fenomen aplicat a l'ESS, la mirada interseccional, els feminismes perifèrics i el pensament decolonial aporten el marc analític per ajudar a entendre el concepte d'exclusió social i l'aparició i funcionament de la desigualtat. Indiquen com diferents fonts estructurals de desigualtats mantenen relacions recíproques i quins són els valors imperants que des del colonialisme han situat a uns i altres en diferents posicions de poder.

Des de l'ESS hi ha una clara voluntat discursiva per evitar les pràctiques de dominació d'uns grups sobre els altres i crear espais diversos on tothom hi tingui cabuda (en els seus valors, en instruments de valoració...) però en la present recerca vull **investigar si a la pràctica apareixen desigualtats en la creació d'espais diversos i poder descriure-les**. Conèixer a través de la investigació aplicada les

⁷ Blanco, I. Nel.lo, O i VVAA. (2017). *Barrios y Crisis. Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Catalunya.

⁸ Revista NEXE. Veure entrevista a: <http://nexe.coop/fernando-sabinleconomia-solidaria-ha-de-ser-mestissa/>

¹⁰ García Molina, J.Sáez Carreras, J. Venceslao Pueyo, M. Delgado Ruiz, M (2013). *Exclusiones. Discursos, políticas, profesiones*. Editorial UOC

¹¹ Rosetti, N. (2016). *El concepte d'exclusió social: enfocaments, perspectiva de gènere i polítiques d'inclusió*. ICPS, Ciutats i persones. Exclusió social i gènere a l'àmbit local. Transversalitat, interseccionalitat i empoderament, 252.

fronteres visibles i invisibles a l'hora de participar en aquests projectes i el grau de democratització de l'ESS en termes d'inclusivitat.

Per poder estudiar aquests indicis, el nostre objecte d'estudi són les persones que participen en iniciatives relacionades amb l'ESS (cooperatives, fundacions, associacions i grups sense paraigua jurídic) de tot Catalunya. Voldria remarcar la dificultat que he tingut per accedir a estudis i investigacions orientades a determinar perfils d'accés sociodemogràfics en iniciatives com l'ESS i moviments socials. i aprofito per fer palès que crec que és un àmbit on s'ha d'incidir. Crec que hi ha buits en les investigacions referides al tem que abordo i el meu objectiu és intentar omplir aquests buits.

Marc teòric

En el marc teòric hi trobareu què entén l'ESS per participació a través de les seves pròpies definicions i algunes eines que els ajuden a mesurar aquesta participació, i què entenc per exclusió i desigualtats socials com a elements principals que aborda la recerca.

El concepte de participació a l'Economia Social i Solidària

L'ESS a Catalunya es defineix com: conjunt d'iniciatives socioeconòmiques els membres de les quals, de forma associativa, cooperativa, col·lectiva o individual, creen, organitzen i desenvolupen democràticament i sense que necessàriament tinguin ànim de lucre, processos de producció, d'intercanvi, de gestió, de distribució d'excedent, de moneda, de consum i de finançament de béns i serveis per satisfer necessitats.¹⁴

L'Informe del Mercat Social 2018 apunta que dins de la *multidimensionalitat* del concepte d'ESS, apareixen tres *dimensions complementàries* que enriqueixen el marc ideològic de dites iniciatives. La primera dimensió és la *"teòrica"*, entesa com a *paradigma alternatiu sobre l'economia que parteix de la crítica al capitalisme*¹⁵. Segons l'estudi Femení Plural, l'Economia Social i Cooperativa es planteja com un canvi de paradigma on l'objectiu empresarial màxim no són els beneficis, sinó satisfer les necessitats de les persones i el seu benestar.¹⁶ Una segona dimensió és la *proposta política*, on l'ESS es posiciona com a moviment social emancipador en pro de la transformació social. La tercera dimensió s'orienta cap a un *tipus específic de pràctiques organitzatives i empresarials per satisfer necessitats i busca funcionar amb lògiques diferents de les empreses mercantils tradicionals*¹⁷. Aquestes dimensions s'articulen en un nivell més localitzat, en els eixos que tenen totes en comú, segons el Pla d'Impuls de l'ESS a Barcelona 2016-2019: *la gestió democràtica i participativa, l'orientació a les necessitats humanes i el compromís amb la comunitat*.¹⁸

La participació és l'instrument clau que fa possible dita gestió democràtica. Segons l'Estudi sobre gestió democràtica, transparència, igualtat de gènere i conciliació en les cooperatives de treball de l'any

¹⁴ Fernandez, A. Miró, I. (2016). *L'Economia Social i Solidària a Barcelona*. Barcelona: La ciutat invisible.

¹⁵ Pérez de Mendiguren, J. C., Etxezarreta, E. (2015). *Los debates entorno a la Economía Social y Solidaria*. Centro de Documentación Hegoa, Boletín de recursos de información, núm. 42.

¹⁶ Mansilla, E. Grezner, J. Alberich, S (2014). *Femení plural (les dones a l'economia cooperativa)*. Diputació de Barcelona

¹⁷ Pérez de Mendiguren, J. C., Etxezarreta, E. (2015). Op. cit

¹⁸ Ajuntament de Barcelona (Economia Cooperativa, social i solidària i consum) (2016). *Pla d'impuls de l'Economia Social i Solidària 2016-2019*

2016, es defineix la participació com *la possibilitat i la seva realització, des d'influir fins a decidir, individualment i/o en grup, en un o més àmbits de l'empresa, actuar en conseqüència i responsabilitzant-se dels resultats*. La Federació de Cooperatives de Treball a Catalunya també la defineix com *la implicació en algun tipus de projecte del qual es forma part*¹⁹.

Seguint el fil d'aquestes definicions, l'ESS complementa el concepte de *participació* i entén que aquesta *implicació* en els projectes dels quals en formen part les persones que hi participen es nodreix amb una sèrie de valors que són el motor de les iniciatives. Segons el Pla d'impuls de l'Economia Social i Solidària 2016-2019 de l'Ajuntament de Barcelona²⁰ aquests valors són:

- La recerca del bé comú i la creació i distribució equitativa de la riquesa
- La primacia del treball sobre el capital i dels interessos col·lectius per sobre els individuals
- La democràcia econòmica i la voluntat de transformació social
- El foment de la qualitat i la sostenibilitat de la vida i del medi ambient
- L'equitat de gènere i el repartiment de les tasques de cura
- El respecte a la identitat cultural pròpia i el foment de la interculturalitat
- L'arrelament territorial i l'economia de proximitat
- La creació de mercat social a partir de la intercooperació entre la producció cooperativa, l'estalvi i les finances ètiques, la distribució i comercialització justa i el consum responsable
- Les pràctiques d'autogestió, el treball col·lectiu, l'ajuda mútua, la solidaritat, la donació i la reciprocitat.

Hi ha varis agents impulsors dins de l'ESS a Catalunya que han elaborat eines d'autodiagnòstic per poder posar en pràctica el circuit econòmic alternatiu en base als valors que acabo d'esmentar. Iniciatives com el *Pam a Pam* (<https://pamapam.org/ca/>) o el *Balanç social* de la XES (<http://mercatsocial.xes.cat/ca/eines/balancsocial/>) en són alguns exemples.

El *Pam a Pam* és una iniciativa impulsada per SETEM en col·laboració amb la XES que consisteix en elaborar un mapa a tot Catalunya i en tots els sectors econòmics que visibilitzi les alternatives de

¹⁹ Federació de Cooperatives de Treball a Catalunya (2016): *Estudi sobre gestió democràtica, transparència, igualtat de gènere i conciliació en les cooperatives de treball*.

²⁰ Ajuntament de Barcelona (Economia Cooperativa, Social i Solidària i Consum) (2016). *Pla d'impuls de l'Economia Social i Solidària 2016-2019*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

consum responsable. Per poder aparèixer en el mapa, el Pam a Pam realitza entrevistes en profunditat a les iniciatives interessades en base a 15 criteris. 301 són les iniciatives que han participat el curs 2017-2018 en el Pam a Pam.

La *Xarxa d'Economia Solidària* és una organització formada per més de 300 sòcies que defensa i promulga els valors de l'economia social i solidària, contempen una nova forma de produir, distribuir i consumir, i representen una alternativa viable i sostenible per satisfer les necessitats individuals i globals. Dins de la XES es crea el *Balanç Social*, que conceptualitza i desenvolupa una eina de rendició de comptes i mesura d'impacte social, ambiental i de bon govern. El Balanç Social és una eina informàtica en línia que avalua entitats i empreses que volen ser socialment responsables en base a sis criteris: democràcia, igualtat, compromís ambiental, compromís social, qualitat laboral i qualitat professional. 188 són les organitzacions que han realitzat el balanç l'any 2018.

Aquest agents (XES, Balanç Social i Pam a Pam) fan referència directa a la *democràcia interna* com a *l'eina per afavorir la participació activa i igualitària*²¹ en tots els projectes que formen part de l'ESS. Posa l'accent en els processos de transparència (interna i externa) i incorpora indicadors com el nivell de periodicitat i participació en la presa de decisions o l'ús de metodologies de facilitació a les reunions. El criteri d'aprofundiment democràtic i participació, segons el Balanç Social de la XES, contempla la manera en què es *tenen en compte les opinions i aportacions de les persones implicades, si s'ofereix informació suficient per garantir la qualitat i igualtat en la presa de decisions, el ventall d'espais que es posen a disposició de la participació, i com es treballen rols de poder*²³. De les 103 organitzacions que varen fer el Balanç Social l'any 2018, un 16% de les persones que participen en els projectes provenen de situacions en risc d'exclusió social²⁴. Com he vist fins ara, les definicions de concepte de *participació* en l'ESS van orientades no tant a parlar de la participació entesa com l'accés als projectes, sinó *participació* quan ja es forma part del projecte. Però què passa amb les persones que no hi entren? Respecte al *qui* participa (que aquí sí que podria incloure la participació en l'accés), hi ha dos criteris que mesuren si els projectes que formen part de l'ESS són espais diversos. Cal ressaltar que ni el Pam a Pam ni el Balanç Social recullen indicadors orientats a la diversitat funcional o altres qüestions relacionades amb la salut:

²¹ Veure a: <https://pamapam.org/ca/criteris/>

²³ XES (Àrea mercat social 2018). *Informe del mercat social 2018*. Barcelona.

²⁴ XES (Àrea mercat social 2018). *Informe del mercat social 2018*. Barcelona.

Criteri de cohesió social i interculturalitat: El Pam a Pam considera que l'ESS ha de ser un espai inclusiu, que superi les exclusions i discriminacions que es donen en el sistema capitalista per motius de raça, d'ètnia, de cultura, d'orientació afectivo-sexual, diversitat funcional, de gènere, etc. I que, per tant, ha de vetllar per fer visibles les dinàmiques que exclouen de l'esfera pública i del mercat de treball a determinades persones i treballar per revertir-les, posicionant-se ideològicament com a espai divers²⁵. En l'Informe del Mercat Social 2018, tant el Pam a Pam com el Balanç Social conclouen que la lluita contra l'exclusió social (entesa com a col·lectius amb més dificultats d'accés al mercat laboral) ²⁶ és un repte a l'ESS, quan mirem les pràctiques concretes més enllà de les empreses d'inserció i els centres especials de treball. Per il·lustrar-ho amb dades, de les 181 organitzacions que han fet balanç, el 4% de persones treballadores són extracomunitàries i el 2% les etiqueten com a racialitzades²⁸. Es posa de manifest que el 36% de les organitzacions que han participat en el Balanç Social han reflexionat sobre el tema i s'han proposat realitzar accions dirigides a promoure la vinculació societària de persones d'origen extracomunitari i de persones no europees racialitzades, però que evidentment hi ha una escletxa entre la intenció i la realitat.²⁹ En el Pam a Pam, el criteri de cohesió social és l'evolució de l'anterior criteri d'integració social. Anteriorment s'aplicava majoritàriament a empreses d'inserció social, però en l'actualitat s'ha fet més universal i analitza accions i mesures que es poden dur a terme des de qualsevol iniciativa per revertir les exclusions sistemàtiques que es donen en el sistema capitalista per raons d'ètnia, orientació sexual, diversitat funcional...³⁰ El canvi en el criteri denota un canvi de mirada cap a les desigualtats i l'entesa en la desigualtat d'accés entenent que és un fenomen multidimensional que afecta a tots els nivells i que és responsabilitat de totes (no només de les empreses d'inserció social).

Criteri d'igualtat en les organitzacions i perspectiva feminista: Segons el Balanç Social, les dades confirmen que hi ha tendència a la paritat però des d'un posicionament que entén que la paritat és necessària però no condició única per assolir l'equitat de gènere. El 54% de dones van participar a l'aprovació de plans de treball i pressupostos, el 45% ocupaven càrrecs societaris o polítics i el 57%,

²⁵ Veure a: <https://pamapam.org/ca/criteris/>

²⁶XES (Àrea mercat social 2018). *Informe del mercat social 2018*. Barcelona

²⁸A l'Informe del Mercat Social 2018 s'aclareix que *racialitzades* és un terme que es refereix a persones que per les seves característiques culturals, físiques, etc., són classificades en un grup considerat inferior i minoritzat, i per aquest fet són discriminades (col·loquialment parlant, no "blanques").

²⁹XES (Àrea mercat social 2018). *Informe del mercat social 2018*. Barcelona.

³⁰Veure a: <https://pamapam.org/ca/criteris/>

càrrecs en l'estructura laboral. Quant a igualtat econòmica retributiva constatem que, de mitjana, existeixen les mateixes diferències salarials entre les dones que entre els homes (2,5 sobre 5). En el PAM a PAM, la puntuació mitjana del bloc d'igualtat és de 2 sobre 5, i se situa lleugerament per sota de la mitjana del total de criteris. A l'igual que el criteri de cohesió social, aquest criteri també ha patit una evolució que no només té en compte temes relacionats amb la paritat sinó que en valora d'altres de manera més genèrica: reflexió sobre la comunicació, estereotips, que es disposi d'algun pla d'igualtat o mesures concretes per pal·liar desequilibris de gènere, etc.

Així, conclouen que el criteri de perspectiva feminista s'ha situat com el tercer en pitjor compliment (de 2'13 sobre 5 a 1'47 sobre cinc). Bona part de les organitzacions s'esforcen per assolir la paritat quantitativa però no la qualitativa (repartiment de les tasques, representació pública o revaloració de les cures).³¹

Contextualitzant l'exclusió i les desigualtats

Segons l'autora Natalia Rosetti,³² es conceptualitza *l'exclusió social* com a:

- Fenomen relatiu que depèn de les tradicions històriques i les circumstàncies de cada societat, on el que s'entén per exclusió i estigmatització és constituït per les mateixes institucions que les defineixen.
- Fenomen multidimensional en el qual l'acumulació i solapament de desavantatges condueix a una pèrdua de vincles socials i al deteriorament de les condicions de vida.
- Fenomen vinculat a trajectòries de vida, que no es refereix a un estadi concret sinó a situacions canviants que no poden concentrar-se en un únic indicador. Aquesta idea de continu d'experiències es pot concretar en la noció d'itineraris vitals que es construeixen a partir de diverses dimensions (social i comunitària, familiar, cultural, laboral, política, etc.)

El concepte *d'exclusió social* no només es refereix a les dificultats d'accés material als recursos sinó també en serveis com la salut, les discriminacions per raó de gènere, edat o ètnia; o la participació en moviments socials, per exemple. Els processos d'exclusió social tenen una connexió directa amb les desigualtats que crea i reproduïx la societat capitalista: *si l'explotació laboral és un dels seus grans*

³¹XES (Àrea mercat social 2018). *Informe del mercat social 2018*. Barcelona.

³²Institut de govern i polítiques públiques (2004): *Un paso más hacia la inclusión social*. Madrid, Plataforma de ONG de Acción Social. Colección Estudios.

*motors, les desigualtats són una de les conseqüències directes de la seva acció*³³. Segons Boaventura Da Sousa, *la desigualtat i l'exclusió són dos sistemes de pertinença jerarquitzada. En el sistema de la desigualtat, aquesta pertinença apareix per integració subordinada, mentre que en el sistema d'exclusió la pertinença és dona per exclusió*.³⁴ És important tenir en compte que la desigualtat social implica que existeix un sistema jeràrquic d'integració on apareixen gradacions. En canvi, en l'exclusió social també hi ha un sistema jeràrquic, però no d'integració sinó el contrari, d'exclusió (existeixes per la forma en com ets exclòs). Ambdós sistemes s'interrelacionen. Segons Da Sousa i a tall d'exemple, el grau extrem d'exclusió seria l'extermini, mentre que el grau extrem de desigualtat és l'esclavitud.

Tezanos exposa que *son aquellas personas que es troben fora de les oportunitats vitals que defineixen les conquestes d'una ciutadania social plena*. Persones i grups que es troben fora de certs circuits, de certes pràctiques socioeconòmiques que generen dinàmiques de precarització i vulneració privant-los de la satisfactòria realització tant de les seves necessitats bàsiques com de drets essencials que els assisteixen. Privacions que amenacen, en última instància, a la realització dels seus projectes de vida³⁵.

Segons el pensament decolonial, *el establecimiento de categorías sociales degenera en desigualdad por la valoración diferente de los grupos (jerarquización) y sitúa a unos y otros en posiciones privilegiadas o desfavorecidas respecto de los recursos, el poder o la consideración social*³⁷. El pensador Franz Fanon afirma que els processos de deshumanització provocats pel colonialisme (com el racisme o l'expropiació de terres per part dels blancs europeus), són els que han convertit a una part de la població (indígenes, africans i tot un llarg etcètera) en els altres, els estrangers. Fanon situa un món tallat en dos: el dels colonitzats i el dels colonitzadors. S'estableix un món construït a través d'un imaginari metropolità on imperen els valors europeus universalistes. A sobre de la línia hi ha els colonitzadors, que disposen d'accés als drets humans, civils i laborals (superiors, dominants, europeus). A sota de la línia apareixen els colonitzats, que tenen la seva humanitat qüestionada i per tant, negada (inferiors, dominats, no europeus)³⁸. Segons Sirin Adlbi Sibai, *los otros pueblos, culturas e individuos*,

³³Rosetti, N. (2016). *El concepto d'exclusió social: enfocaments, perspectiva de gènere i polítiques d'inclusió*. ICPS, Ciutats i persones. Exclusió social i gènere a l'àmbit local. Transversalitat, interseccionalitat i empoderament, 252

³⁴ Da Sousa, B. (2010). *Igualdad y no discriminación. El reto de la diversidad*. Quito: Ministerio de Justicia, Derechos Humanos y Cultos.

³⁵ Tezanos, J.F (2001). *La Sociedad dividida. Estructura de clases y desigualdades en las sociedades tecnológicas*. Madrid: biblioteca nueva

³⁷Grupo Inter (2007) *Racismo: qué es y cómo se afronta*. Una Guía para hablar de racismo. Madrid: Pearson

³⁸ Medina Martín, R. (2013). *Feminismos periféricos, feminismos-otros: una genealogía feminista por reivindicar*. Revista Internacional de Pensamiento Político - I Época - Vol. 8 – 2013. Universidad Pablo Olavide, Sevilla.

*heterogéneamente contruidos en la escala de jerarquías como una homogeneidad contrapuesta a occidente son ubicados y reubicados durante siglos en el No ser*³⁹.

Una altra anàlisi que m'ha ajudat a entendre com funcionen les desigualtats és el brindat pels *feminismes perifèrics* des de la dècada dels 60 i 70 del segle XX. Comparteixen una complexa mirada analítica que pretén desxifrar de quina manera categories com la diferència sexual i cultural han estat justificades, construïdes i teoritzades pel pensament feminista hegemònic a través de la categoria analítica *gènere* (...), i com aquesta categoria amaga profundes connotacions eurocèntriques⁴⁰. Encara que podem atribuir al col·lectiu feminista negre *Combahee river Collective* l'interès per la simultaneïtat d'opressions en el manifest "*A Black feminism statement*" l'any 1977, no és fins als anys 80 que arriba a l'àmbit acadèmic de la mà de Kimberlee Crenshaw el concepte *d'interseccionalitat*. Una de les aportacions més interessants fou precisament el debat que senyalava les exclusions i les complexes relacions entre les diferents fonts de desigualtat⁴². La mirada interseccional sorgeix com a proposta teòrica i política als EEUU quan es fa evident que tant el moviment feminista com el moviment de drets civils antirracista *podien produir l'efecte pervers d'augmentar l'opressió en els casos en què els diferents eixos de diferenciació social operaven conjuntament, com en el cas de les dones negres*⁴³. En definitiva, l'autora tractava de posar el focus en els eixos de diferenciació social raça-gènere, i com indica Raquel (Lucas) Platero, *trataba de ir mas allá de las políticas identitarias, que con frecuencia ignoran y minimizan las diferencias intragrupalas, que tenían una mirada monofocal sobre la discriminación*⁴⁴.

En relació a la reproducció de desigualtats en l'ESS, Elba Mansilla apunta que només reconeixent les diferències per raó de sexe, salut i origen (per esmentar-ne només algunes) podrem desenvolupar

³⁹ Adlbi Sibai, Sirin (2016) *La cárcel del feminismo. Hacia un pensamiento islámico decolonial*. España: Akal.

⁴⁰ Eurocentrisme: concepte clau pel pensament decolonial. L'eurocentrisme impedeix a Europa entendre les altres realitats socials i culturals més enllà de les seves fronteres. Inclús dins de les seves fronteres. Dit eurocentrisme està lligat al concepte de colonialisme que situa Europa com el centre de poder i coneixement únic i vàlid. El procés de colonització va ajudar a assentar les bases d'aquest pensament. Restrepo, E. Rojas, A. (2010). *Inflexión colonial: fuentes, conceptos y cuestionamientos*. Universidad del Cauca, Popayán. Colombia: Editorial Jorge Salazar.

⁴² Encara que he triat el terme *interseccionalitat*, val a dir que han anat sorgint diversos enfocaments que tracten d'explicar el funcionament de les desigualtats i com aquest genera discriminacions: els conceptes "simultaneïtat d'opresions (Combahee River Collective, 1977), matrix de dominació i sistemes entrelaçats d'opressió (interlocking systems of oppression) (Collins, 1990) o "eixos de desigualtat" (Knapp, 2005; Klinger y Knapp, 2007; Yuval-Davis, 2006; Marx Ferree, 2009; Winker y Degele, 2009) en són alguns exemples.

⁴³ Crenshaw, K. (1991). *Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color*. Stanford Law Review, 43(6), 1241-1299.

⁴⁴ Platero Mendez, R. (L). (2014). *Metáforas y articulaciones para una pedagogía crítica sobre la interseccionalidad*. Quaderns de psicología 2014. Volum 16, No 1, pàg 55-72.

formes d'organització orientades a acollir la diversitat, posar els mitjans per a superar les especialitzacions de gènere i abastar les diferents necessitats de les persones treballadores. I només així, reconeixent-ho des de la diversitat, podrem intervenir de manera substantiva per equilibrar els factors que generen desigualtat⁴⁵. L'estudi 'Barrios y Crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya' relata que les iniciatives no estan protagonitzades per persones que es troben en el *No ser*, ja que tenen dificultats per reunir els recursos que fan possible l'acció col·lectiva, que són: temps, diners, capital social i recursos culturals⁴⁶. El motor de l'acció d'aquest tipus de projectes és l'efecte combinat de dos factors: la intensitat de les necessitats socials i la disponibilitat de recursos per l'acció col·lectiva⁴⁷.

⁴⁵Mansilla, E(2017). Paradigmes organitzatius solidaris. Una aportació feminista des de la teoria i les pràctiques. En Esmolem les Eines. *Debats de l'Economia Social i Solidària per a la transformació social 0*. Icaria Editorial: Materials de l'Escola d'Economia Social i Solidària.

⁴⁶ Blanco, I. Nel.lo, O i VVAA. (2017). *Barrios y Crisis. Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Catalunya.

⁴⁷ Blanco, I. Nel.lo, O i VVAA. (2017). *Barrios y Crisis. Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Catalunya.

Objectius i mètodes

La present investigació s'orienta cap a una aproximació quantitativa. El motiu principal d'aquesta decisió és que he considerat que la recollida de dades mitjançant les tècniques quantitatives és la més adient en relació als objectius plantejats. Necessito una descripció d'un volum de població molt gran (persones que participen en projectes d'ESS de tot Catalunya) i crec interessant poder aportar una mirada global de la realitat que sigui representativa i precisa. Una altra de les avantatges és que permet arribar en poc temps a un volum molt gran de població de tot el territori de manera extensiva. La pregunta d'investigació és: **quines desigualtats operen en l'accés a participar en les iniciatives d'Economia Social i Solidària?**

Els **objectius de la investigació** són:

1. Identificar perfils d'accés sociodemogràfics de les persones que participen en iniciatives d'Economia Social i Solidària.
2. Detectar quines són les característiques de les iniciatives que afavoreixen aquestes desigualtats.
3. Analitzar les percepcions que tenen les persones que participen en projectes de l'ESS en relació a les desigualtats d'accés i les possibilitats d'abordar-les o revertir-les.

He plantejat les hipòtesis en relació als objectius d'investigació relatats anteriorment: En relació al primer objectiu em plantejo la hipòtesi que **si els perfils sociodemogràfics responen a una homogeneïtat, es reproduïxen desigualtats en el que respecta a l'accés a les iniciatives**. Per demostrar la hipòtesi, analitzo les variables relacionades amb l'edat, el gènere, nivell d'estudis, l'origen, la responsabilitat en la cura, la diversitat funcional, la situació laboral i la participació en altres espais polítics de les persones participant en projectes d'ESS. En relació al segon objectiu em plantejo la hipòtesi que **els projectes de l'ESS tenen característiques que reproduïxen les desigualtats d'accés**. Analitzo aquesta hipòtesi a través de les variables que defineixen els projectes (format jurídic, mida i ubicació territorial) i els processos individuals vinculats amb l'adhesió als projectes (els motius per participar i els obstacles trobats a l'inici). En relació al tercer objectiu em plantejo que l'ESS té la percepció que es reproduïxen desigualtats i la voluntat de revertir-les. Faré l'anàlisi a través de variables vinculades a la percepció que tenen sobre els perfils que es poden incloure en els seus projectes i les millores d'accés per incorporar altres perfils i els àmbits que cal reforçar.

Respecte a les tècniques de recol·lecció i producció d'informació, n'he utilitzat dues: la revisió documental i l'enquesta:

- *Revisió documental:* La informació ha estat recollida a partir de diverses investigacions, articles i informes, per elaborar el corpus teòric que sustenta el treball. Val a dir que he trobat adient en bona part de la revisió documental poder centrar-me en eines metodològiques que s'apropin a la dimensió més pràctica com per exemple el Pam a Pam o el Balanç Social de la XES, que són eines d'autodiagnòstic que treballen les qüestions concretes de cada iniciativa. Per poder enfocar la part de la recerca orientada a parlar de *desigualtats* he anat directament a fer una revisió documental estrictament teòrica donada la gran dificultat que he tingut per trobar investigacions que apliquin de manera concreta el relat de la mirada interseccional, feminismes perifèrics o pensament decolonial. En una primera fase de la revisió documental i abans de plantejar l'enquesta, vaig elaborar una taula amb totes les dades disponibles a nivell estadístic sobre el tema en qüestió per poder buscar aquelles dades que no estaven recollides i que m'interessaven per la recerca.
- *L'enquesta:* S'ha decidit fer un qüestionari ja que aquesta tècnica em permet poder fer una foto més global de la realitat que vull observar (identificar els perfils d'accés sociodemogràfics, detectar factors estructurals que provoquen desigualtats en les iniciatives, entendre quins són els motius pels quals les persones participen en aquests projectes i analitzar la percepció que tenen les iniciatives sobre les desigualtats) en un disseny transversal. L'enquesta s'ha preparat en format electrònic i se n'han imprès algunes còpies per les persones que no tenen accés a la tecnologia de manera més directa. Aquestes enquestes manuals posteriorment s'han registrat de manera electrònica. Hem elaborat un qüestionari de 34 preguntes organitzat en quatre blocs: un primer bloc que recull dades sociodemogràfiques, un segon bloc orientat a les característiques del projecte en el que la persona enquestada participa, un tercer bloc de la relació de la persona enquestada amb el projecte d'ESS en què participa i un quart bloc orientat a la valoració del funcionament del projecte en el qual participa. Aquest qüestionari s'elabora i es fa una primera validació amb 20 persones del nostre entorn que contesten l'enquesta (posar a grans trets quins perfils). S'introdueixen els canvis pertinents i es fa una segona validació semblant a la primer amb els canvis definitius. Es decideix llançar l'enquesta a principis de maig per mitjans de difusió electrònics (correu electrònic, twitter,...) i se'n recullen un parell de desenes també de manera manual. De l'1 de maig al 15 de maig recollim 123 enquestes. Cal

apuntar que aquesta enquesta continuarà difonent-se i se n'analitzaran els resultats d'una mostra més gran des del Grup de Recerca Societats, Polítiques i Comunitats Inclusives (SoPCI) de la UVic-UCC posteriorment a l'elaboració d'aquest treball. Tot el procés de plantejament de la recerca, d'elaboració de l'enquesta i de recollida de dades (respostes a l'enquesta) s'ha fet conjuntament.

En la durada d'aquest procés s'han anat introduint modificacions a l'enquesta que han provocat una segona versió d'aquesta i que no afecta a les dades que teníem recollides anteriorment. Les modificacions que s'han fet en la segona versió són sobretot aclariment de conceptes arran de dubtes que ens han traslladat les persones que l'han contestat, modificacions en termes de format i ajustos relacionats amb categories (per exemple, no estaven especificades com a categories de projecte les cooperatives d'habitatge).

La mostra que presento en el treball inclou 123 enquestes i és una mostra intencional no probabilística. La mostra que es recull en el procés de recollida de dades no brinda a tots els individus de la població les mateixes oportunitats de ser seleccionats (només han contestat l'enquesta persones que formaven part d'un o més projectes de l'ESS). Els subjectes de la mostra són seleccionats en funció de la seva accessibilitat o a criteri intencional i personal de la persona que investiga. He utilitzat dades primàries. L'enquesta va dirigida a persones individuals que participen en algun o alguns projectes d'Economia Social i Solidària (sigui quin sigui el seu rol dins del col·lectiu) de tot Catalunya. L'abast temporal del qüestionari és d'un mes en el present treball (encara que com he comentat abans, des del Grup de Recerca Societats, Polítiques i Comunitats Inclusives (SoPCI) de la UVic-UCC continuarà vigent unes setmanes més).

Limitacions de l'estudi

Per acabar, voldria deixar palès les limitacions que m'he trobat a l'hora de dur a terme la recollida i anàlisi de les dades. En primer lloc i sense quasi adonar-me'n, l'enquesta està bastant dirigida a persones que participen en cooperatives o altres formats d'autoocupació, i on per exemple iniciatives sense formats jurídics no ressalten especialment. En segon lloc, si bé a l'inici el meu plantejament va ser fer un anàlisi des de la mirada interseccional de les dades, no ho he aconseguit, i encara que el concepte d'interseccionalitat apareix per descriure les desigualtats i en un pla teòric, justament en l'anàlisi de les dades he fet el contrari que la mirada interseccional defensa: categoritzar variables i posar-les en calaixos separats. Quan em vaig proposar abordar el tema, vaig voler fer-ho només des

del prisma de la mirada interseccional, però no he sigut capaç d'aplicar-ho a la investigació pràctica. En tercer lloc, el present TFM també pot reproduir desigualtats enlloc d'incidir en assenyalar-les, deixant de banda col·lectius o situacions que m'han passat per alt, com poden ser per exemple persones que pateixen malalties mentals o altres problemes de salut. Per últim, aclarir que he tingut problemes per extreure dades significatives ja que la mostra és molt homogènia. Una part es deu al fet que encara que les enquestes siguin anònimes i s'hagi fet una difusió extensiva, les enquestes no acaben arribant a les persones que poden patir desigualtats a l'ESS, on qui contesta les enquestes acaben essent persones amb accés, veu i drets per poder-ho fer. També es deu al fet que invariablement encara que s'ha fet circular l'enquesta per les xarxes socials i en algunes fires relacionades amb l'ESS, pot ser que els projectes que responen l'enquesta justament responguin a aquest perfil homogeni. Potser si es passés l'enquesta d'una manera intencional a la I fira d'Economia Solidària Migrant i Diversa (<http://xes.cat/2019/05/04/i-fira-deconomia-solidaria-migrant-i-diversa/>), per posar un exemple, la mostra hauria patit algunes modificacions.

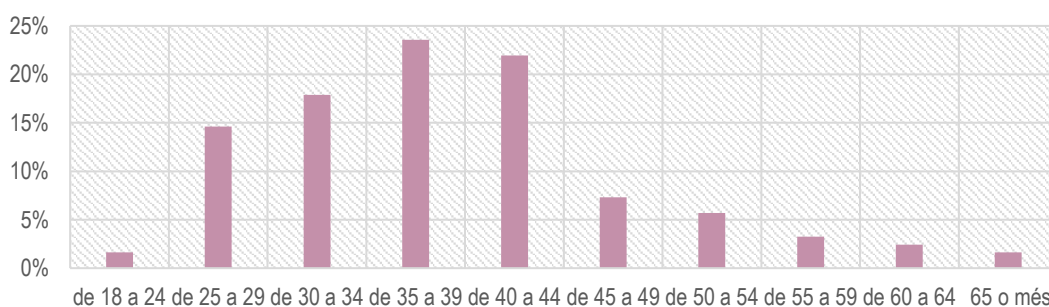
Síntesi, anàlisi i interpretació de la informació recollida

En aquesta secció es presenta tota la informació recollida en l'estudi així com l'anàlisi dels resultats obtinguts. L'apartat està dividit en tres blocs: en el primer bloc s'analitzen els perfils sociodemogràfics de l'Economia Social i Solidària a Catalunya; en el segon bloc em refereixo a les característiques dels projectes que poden reproduir desigualtats; i en el tercer bloc abordo les percepcions que tenen les persones que participen en els projectes d'ESS en relació a la reproducció de dites desigualtats. En l'annex de l'estudi es poden trobar totes les taules amb el detall del buidatge de l'enquesta.

Els perfils sociodemogràfics de l'Economia Social i Solidària a Catalunya

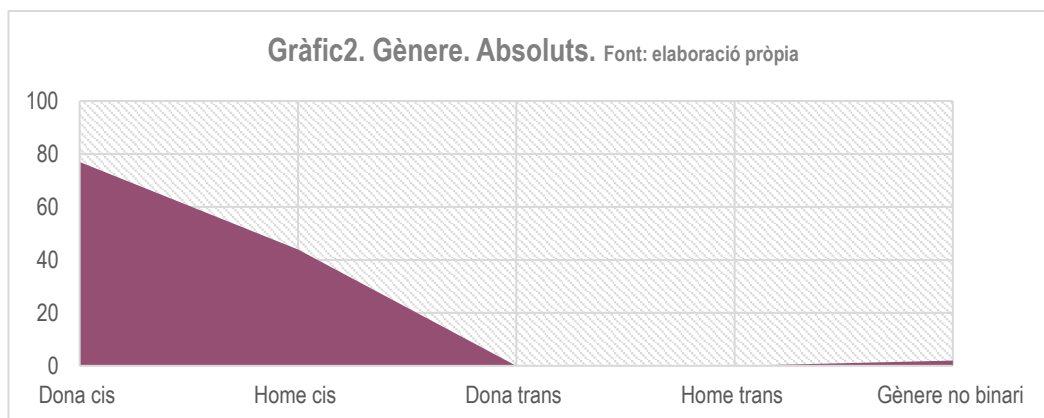
Edat (Gràfic 1): La mostra està composta per un perfil majoritari de persones que tenen entre 35 i 44 anys (45%) seguit dels rangs compresos entre 30 i 34 (18%) i de 25 a 29 (14'6%). Tant els perfils de menys de 24 anys com els de d'edats a partir dels 55 són minoritaris:

Gràfic 1. Edat. Percentatge. Font: Elaboració pròpia

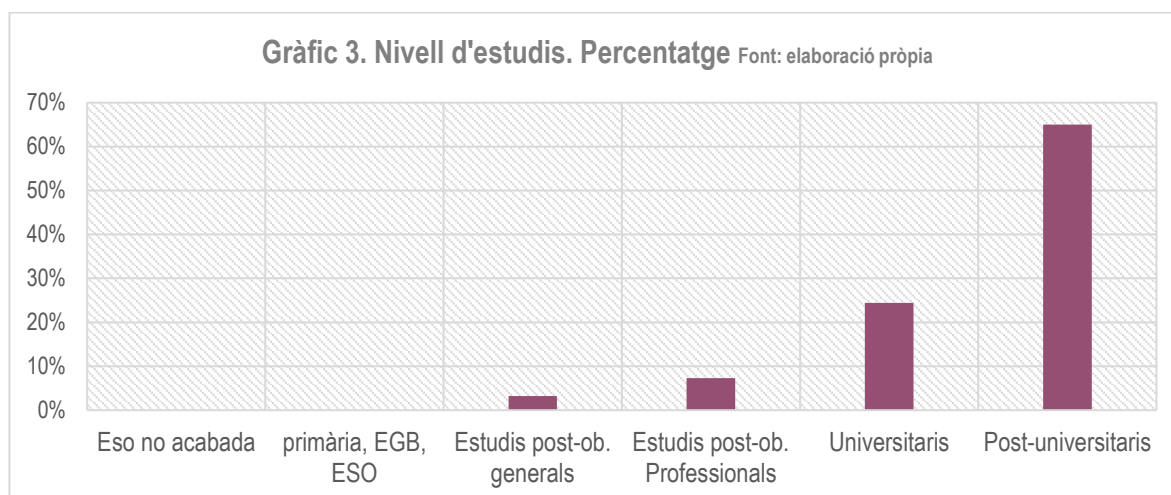

Gènere (Gràfic 2): només un 1'6% són persones que es situen en gèneres no binaris⁴⁹, mentre que un 63% es consideren dones cis i 36% homes cis. No hi ha cap persona que es consideri transgènere.

⁴⁹CIS (cisgènere): persona que s'identifica amb el gènere que li va ser assignat al néixer. TRANS (transgènere): persona que no s'identifica amb el gènere que li va ser assignat al néixer i per tant viu en una altra identitat de gènere. GÈNERE NO BINARI: persona que no s'identifica amb cap dels dos gèneres binaris establerts de forma única.

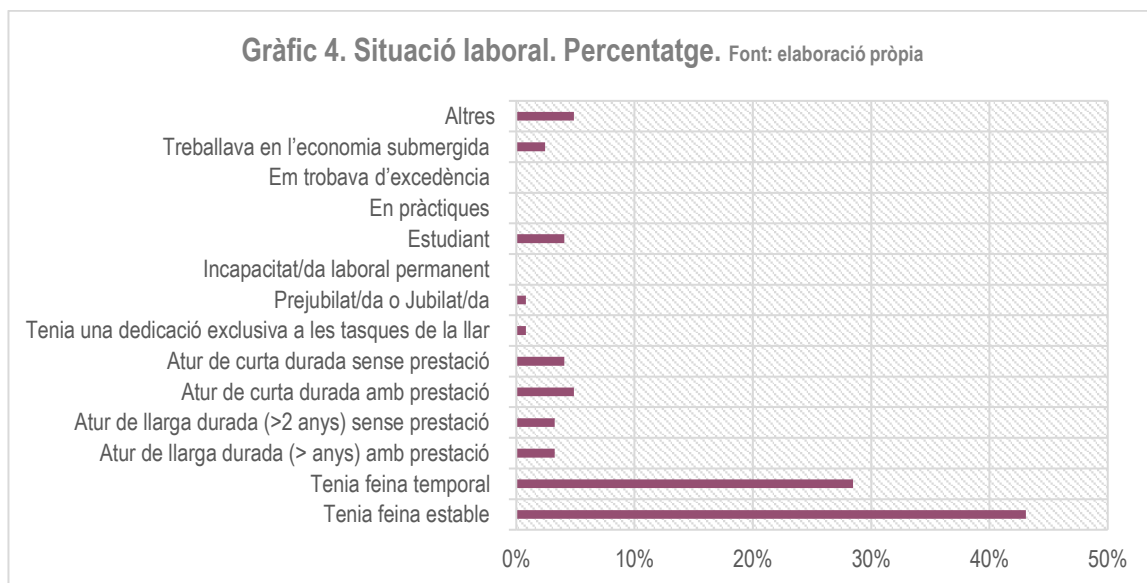
Nivell d'estudis (Gràfic 3): De les 123 persones participants a l'enquesta, un 65% ha cursat estudis post-universitaris (màster, postgrau i/o doctorat) essent el perfil majoritari, i un 25% estudis universitaris. Val a dir que tots/es els/les participants han assolit estudis primaris i secundaris, i només un 11% tenen en la seva formació estudis post-obligatoris generals o estudis post-obligatoris professionals.

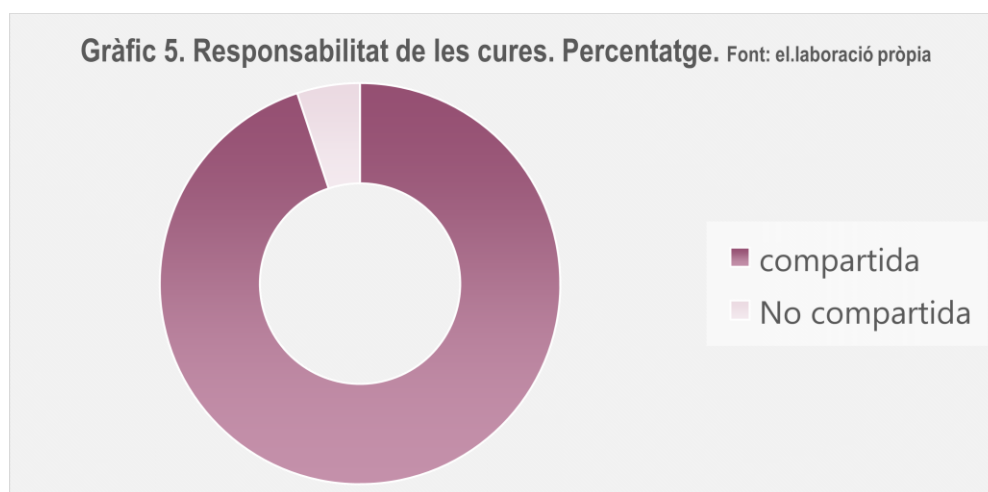
Origen: el 85% de les persones ha nascut a Catalunya, i és el perfil més representatiu amb diferència, seguit d'un 9% de persones nascudes a l'Estat Espanyol. Només hi ha 4 persones que siguin originàries de la resta de la Unió Europea (3,25%) i 4 que ho siguin de la resta del món (3,25%).

Situació laboral de partida (Gràfic 4): Tal i com l'origen es configura majoritàriament per persones nascudes a Catalunya amb molta diferència respecte als altres valors, passa el mateix amb la situació laboral de partida en què es trobaven les persones enquestades abans de participar en el projecte. Un 43% tenia feina estable seguit d'un 28% que estava en situació de treball temporal. Les persones amb situació més precària a nivell laboral (aturades de llarga durada sense prestació i aturades de curta

durada sense prestació) representen un 7'3%. Respecte al percentatge de persones aturades, són un total de 15'5%. Un 2'4% de la mostra treballava en economia submergida, totes d'origen català. Una de les persones de la resta d'Europa es trobava en situació d'estudis quan va iniciar el projecte i dues persones tenien feina estable. Respecte les persones de la resta del món, una era aturada de llarga durada sense prestació i tres persones treballaven en feines temporals.

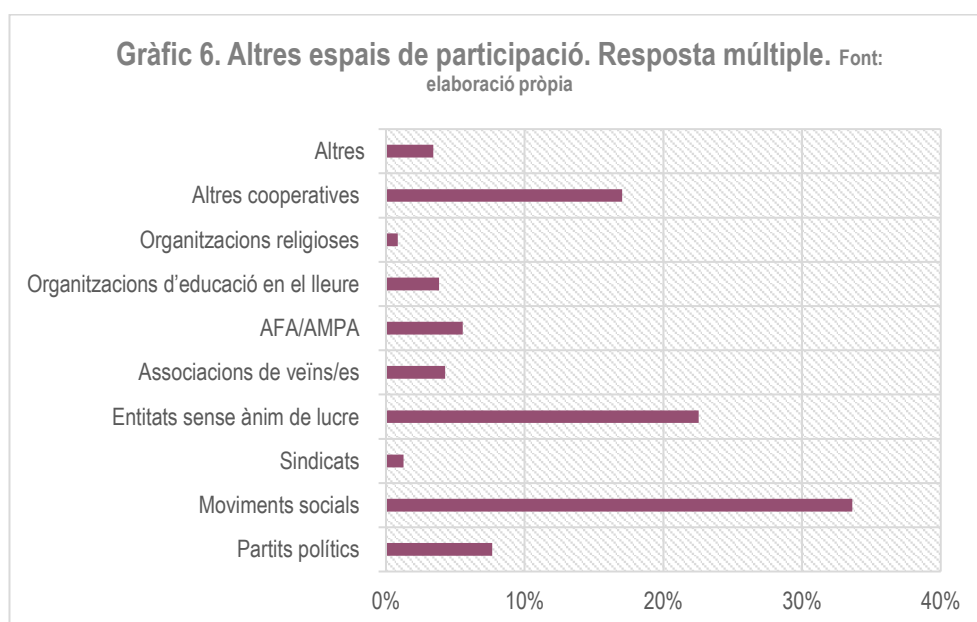

Responsabilitat en les cures (Gràfic 5): A nivell de responsabilitat en les cures, un 48% de les persones enquestades té persones a càrrec (de les quals un 83% són menors i la resta persones adultes) i d'aquestes, un 95% comparteix la cura amb altra/altres persones. Per tant, només un 5% cuida en solitari.

Diversitat funcional: De tota la mostra tan sols persones pateixen algun problema de salut o discapacitat que els dificulti la seva vida quotidiana: la diversitat es trasllada en una persona que té dificultats d'audició (porta audiòfons) i l'altra pateix problemes de salut neuronals.

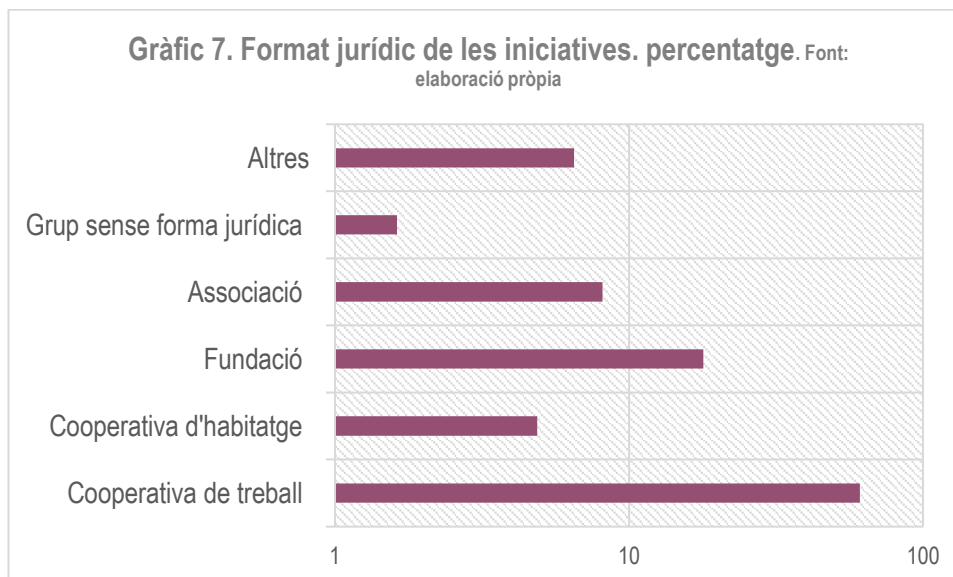
Espais de participació complementaris (Gràfic 6): El 85% està vinculat/da a altres espais de participació social i/o política, essent els valors preponderants la participació en moviments socials (33,6%), entitats sense ànim de lucre (22,6%) i altres cooperatives (17%). Dins del valor "altres" es situen persones que participen en organitzacions de segon nivell (com pot ser la XES o la FCTC) com a rellevants. Així puc concloure que les persones que participen dels projectes tenen experiència prèvia en participar en espais de presa de decisions.

Factors que poden afavorir les desigualtats de participació

Format jurídic de les iniciatives (Gràfic 7): Un 61% de les persones enquestades participen en cooperatives de treball, seguit d'un 18% que són fundacions, un 8% d'associacions. Els projectes menys representats són les cooperatives d'habitatge (4,9%) i els grups sense format jurídic (3%). Així, es important ressaltar com la majoria de les iniciatives de l'ESS s'emmarquen en formats que segueixen unes directrius legals i estructurals concretes (empreses cooperatives o fundacions) amb unes normes determinades per la llei i amb unes finalitats molt detallades a nivell normatiu. Això pot determinar que diferents perfils de persones (per exemple persones en situació legal irregular, no hi puguin participar

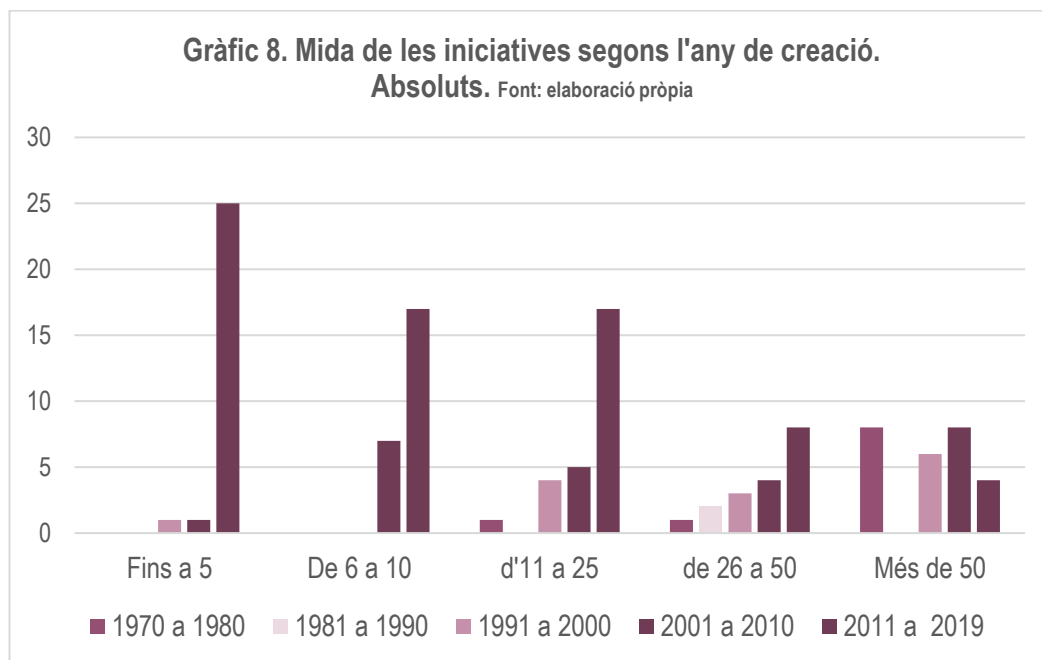
d'entrada, o el pagament de la quota inicial de soci que potser no tothom la pot assumir). També cal dir que hi ha un tímid augment la transformació d'iniciatives que no son cooperatives (com associacions, per exemple) a models cooperatius, ja que en l'apartat "altres" (6'5%) correspon a associacions que estan fent el salt cap a formats cooperatius.

Antiguitat de les iniciatives: Un 59% dels projectes s'inicien en la dècada recent del 2011 al 2019. Un 19% es creen entre els anys 2001 i 2010 (23 nous projectes) i un 13% es creen entre 1991 i 2000 (16 projectes).Hi ha 10 projectes (8%) que es varen crear entre les dècades dels 70 i 80. Puc determinar que hi ha un creixement de les iniciatives des de l'any 2011 de manera continuada coincidint amb la crisi econòmica.

Mida de les iniciatives (segons el nombre de persones): Hi ha bastant variabilitat a la mostra pel que fa a la mida dels projectes, on encara que un 15% són projectes d'entre 26 a 50 persones, essent la mida menys representada, no és significativa respecte a la més representada, que són els projectes petits de fins a 5 persones (23%). Cal tenir en compte que la majoria de la mostra està representada per formats jurídics cooperatius i és per això que hi ha tantes iniciatives de mides reduïdes. Puc interpretar que, que les iniciatives siguin de mides reduïdes es deu al fet que són projectes d'autoocupació i que és més fàcil engegar aquests projectes quan son mes reduïts. He creuat la mida de les cooperatives (en funció de les persones que hi participen) amb l'any d'inici (Gràfic 8) per veure quina és l'evolució de la capacitat d'integració de més gent . La tendència ha sigut que les iniciatives augmenten amb els anys però la mida de persones que hi participen és mes petita, com hem vist anteriorment. De la dècada des

70 als 2000, de 26 iniciatives, 25 es concentraven en iniciatives de mínim 11 persones. Del 2001 al 2010 comença a augmentar el número de cooperatives més petites d'11 persones i del 2011 al 2019 el número d'iniciatives menors de 5 persones és el valor majoritari.

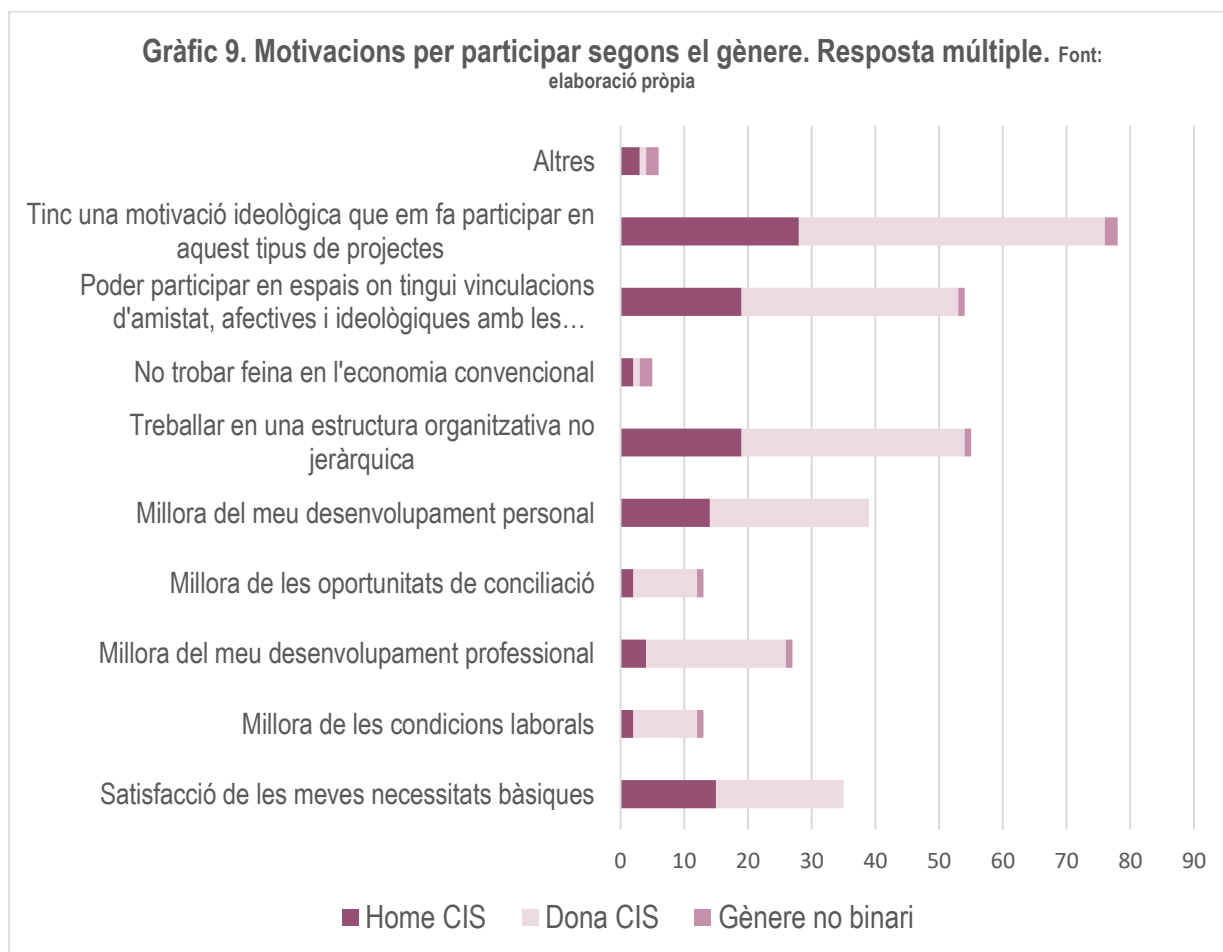

Localització territorial de les iniciatives: Un 70% dels projectes es concentren a la província de Barcelona. Cal destacar que 53 projectes en relació als 123 es localitzen a la comarca del Barcelonès i 18 projectes als dos vallesos. La província amb menys representació és Tarragona (5%) seguida de Girona per dos punts (7%). És important remarcar que un 6'5% dels projectes actuen en més d'un territori, i es defineixen que "actuen a tot Catalunya". Vull fer esment a que soc conscient de les limitacions per arribar a territoris fora del barcelonès, i sospito que la poca capacitat de la mostra per arribar en aquests territoris ha influït en els resultats. El que si puc dir es que les iniciatives tenen un marcat caràcter urbà, on des de L'estudi Barrios y Crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya coincideixen les conclusions que a nivell territorial, els projectes alternatius es concentren en barris de renda mitja que tenen una forta identitat comunitària i una llarga tradició participativa.

Motius per participar a l'ESS: El motiu principal de més de la meitat de persones enquestades és clarament ideològic (64%). El segon, treballar en una estructura no jeràrquica, apel·lant a la participació horitzontal pròpia de l'ESS (44'5%). A menys d'un punt per sota es troba la motivació de poder participar en espais on es tinguin vinculacions d'amistat, afectives i ideològiques amb les persones amb les que

comparteixen el projecte. Les opcions menys triades són les que corresponen als àmbits de necessitat laboral, com poden ser no trobar feina a l'economia convencional (2'44%) o millora de les condicions laborals (10,6%). De nou, cal recordar que els perfils preponderants de les persones enquestades ja tenia feina (71%) per tant, torno a remarcar que el motor de la participació en els projectes és majoritàriament ideològic. És a dir, es valora molt positivament el fet que les persones puguin estar en espais on hi hagi una presa de decisions horitzontals i on els mecanismes per la participació igualitària i efectiva funcionin. Així, l'aposta que fa l'ESS per a que la participació sigui real i efectiva queda assolida perquè les persones que accedeixen a les iniciatives tenen aquesta clara voluntat i saben que funcionen d'aquesta manera. També per que com he comentat, abans, tenen una experiència prèvia en espais de participació. Com he remarcat, la tercera motivació més representada és poder participar en espais on hi hagi vincles d'amistat, afectives i ideològiques. Aquests tres motius majoritaris donen a entendre dues coses: que el motor de l'acció (l'accés a l'ESS) no és el cobriment de les necessitats més bàsiques perquè aquestes ja estan assolides, i en segon lloc que les persones creen iniciatives amb persones amb qui tenen un vincle d'afecte i confiança que facilita que els espais siguin democràtics i participatius. La mida reduïda de les cooperatives també ajuda a aquest fet. Voldria afegir que tenint en compte que el motor de la participació a l'ESS és clarament ideològic i que la majoria de persones que hi participen tenien feina (estable o temporal), puc determinar que l'ESS es configura com a espai per la realització de projectes de vida o plataforma de desitjos de les persones, que es mouen a l'ESS per fer efectives les seves il·lusions, allò en que realment es volen dedicar com a projecte de vida.

Si analitzem els motius per participar des de la variable *gènere* (Gràfic 9), no hi ha clares diferències entre els motius per participar en el projecte de la mostra general i els concrets de les dones cis (que són majoria a la mostra). En comparativa amb els homes cis, les dones cis es diferencien en 20 punts per sobre en el que respecta a les motivacions ideològiques, i en relació als homes, en 18 punts per sobre de diferència assenyalen desenvolupament professional (22 vegades les dones cis trien aquest motiu mentre 4 vegades ho fan els homes cis). Respecte a la conciliació, 10 vegades les dones cis trien aquest motiu mentre que els homes ho fan 2. Per tant, podria concloure que la motivació ideològica es principal de les dones cis respecte als homes cis, i en segon lloc el desenvolupament personal. Tenint en compte que el perfil gèneres no normatius és una part molt petita de la mostra (3,4%) però és significativa perquè és l'única opció que surt del binomi home/dona, és molt variada la tria de motius però hem de ressaltar que satisfacció de les necessitats bàsiques i millora del desenvolupament personal no han estat triades.

Respecte als motius per participar segons origen, vull recalcar que en l'anàlisi només he triat les persones que tenen un origen diferent al català, que és el més repetit. El motiu millora de les condicions laborals i millora del desenvolupament professional o el motiu no trobar feina en l'economia convencional no han estat triats per ningú. Els motius més triats són la motivació ideològica (32%), poder participar en espais on hi ha vincles d'amistat (18%) o treballar en una estructura no jeràrquica (14%). Per tant, puc concloure que no hi ha diferències entre persones d'origen divers en relació als motius pels quals participen en un projecte d'ESS.

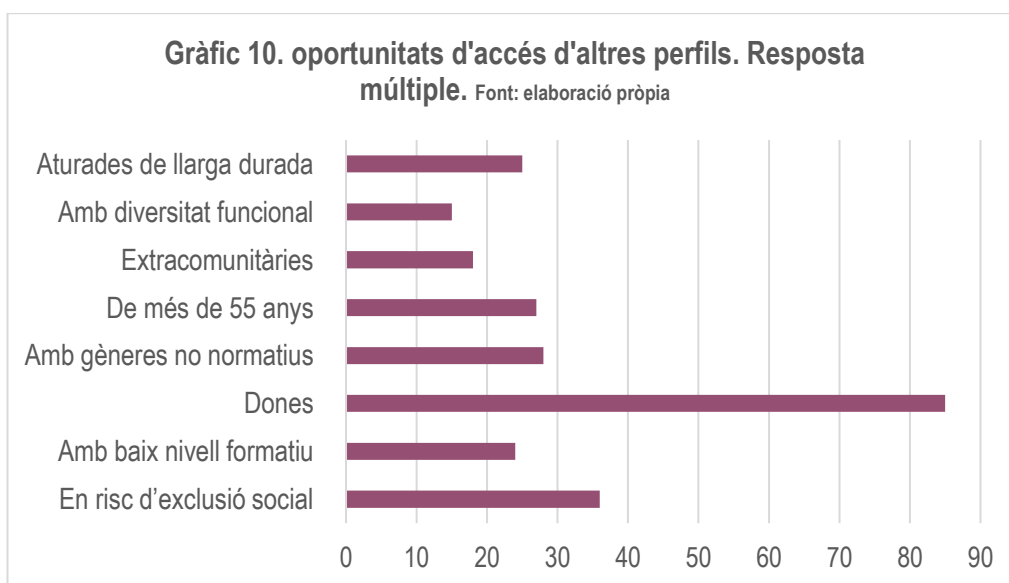
Dificultats per participar: A continuació analitzo dificultats de participació percebudes per les persones que hi participen. Un 54% de les persones enquestades no ha tingut cap dificultat per participar en els projectes. Un 20% creu que una dificultat a l'hora d'iniciar els projectes fou la manca

de temps seguit de la manca de coneixements per iniciar el projecte (8,8%). Tan sols un 0,73% es va trobar amb la dificultat de manca d'espais adaptats per a persones amb diversitat funcional.

Aclareixo que he creuat les variables de gènere, edat i origen en relació a les dificultats per participar i els resultats que apareixen no són significatius. Per tant no puc determinar que hi hagi una relació entre aquestes variables sociodemogràfiques i les dificultats que les persones presenten alhora d'iniciar els projectes en aquesta mostra.

Oportunitats de millora i canvis

A l'enquesta preguntem sobre a quins col·lectius de persones els seus projectes poden oferir més oportunitats per formar-ne part (Gràfic 10), i a través dels resultats podem determinar que el perfil més accessible són les dones amb una clara diferència respecte als altres (33%). Curiosament, el 60% de la mostra són dones. Amb 19 punts per sota es situen les persones que provenen de situacions d'exclusió social (14%), seguit de persones amb gèneres no normatius (28%). A mode d'aclariment aviso que soc conscient que a l'etiqueta "persones que provenen de situacions d'exclusió social" apareixen múltiples categories que s'interrelacionen i tenen les seves diferències, i segurament hi hauria en aquesta bossa múltiples patrons que aquí no abordo. Cal ressaltar com els perfils amb més dificultats d'inclusió en els projectes són les persones que pateixen diversitat funcional (5'9%) seguit de persones en situació extracomunitària (7%) per que com he comentat hi ha barreres per la legalitat de les iniciatives cooperatives o fundacionals. Respecte al perfil de persones participants als projectes, això concorda amb que només 2 persones del total de la mostra tenen diversitat funcional.

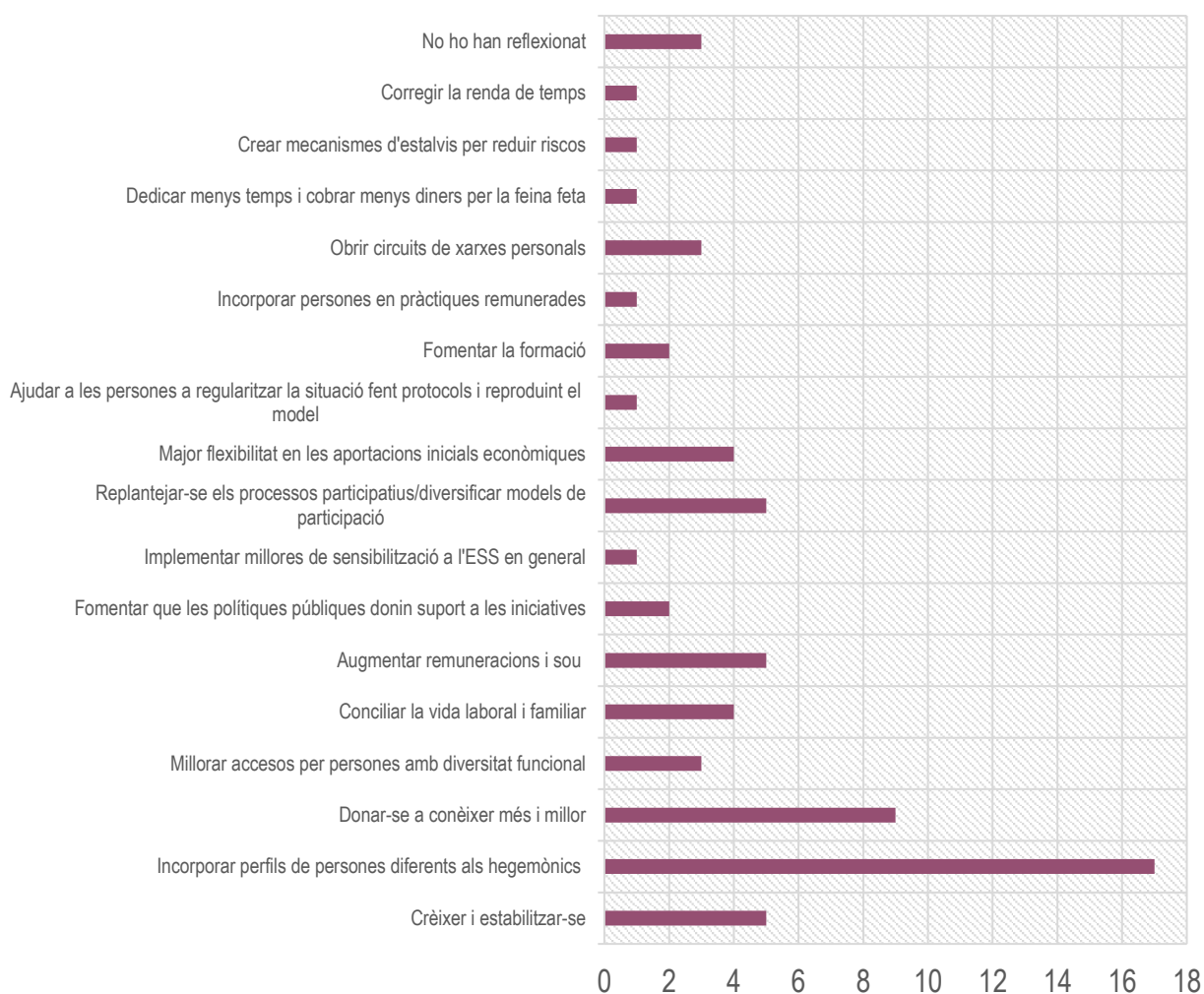

Poc més de la meitat de la mostra creu que el projecte en el qual participen ha de prendre mesures per oferir més oportunitats d'accés (54'5%). La resta creu que no cal prendre cap tipus de mesura. Hi ha molta disparitat de respostes sobre les mesures que s'han de prendre. Un 25% creu que s'ha de vetllar per la incorporació de nous perfils, però no defineixen mesures concretes. Un 13% refereix que una de les mesures podria ser donar-se a conèixer més i millor, fomentar la difusió.

Un 7'3% de persones enquestades creu que una altra mesura prioritària per incorporar nous perfils és que les iniciatives han de créixer. Aquesta dada enllaça amb la disminució de la mida de les iniciatives en els últims anys, recordant però que aquesta disminució es deu a que les cooperatives de treball són les majoritàries en aquesta mostra.

Hi ha varies respostes que apel·len de forma concreta al funcionament participatiu de les iniciatives, com pot ser el replantejament dels processos participatius i la diversificació d'aquests (7'3%), entenent que potser la manera d'entendre la participació també és diversa, o sortir de les xarxes personals concretes de suport (4'4%). Com es pot veure al Gràfic 11, hi ha diverses aportacions que tenen relació amb el temps de treball i conciliació de la vida laboral i familiar i les remuneracions (en els casos que n'hi ha). La millora d'accés per a persones amb diversitat funcional es situa en un 4%, on no la col·loquen com a mesura prioritària.

Gràfic 11. Propostes de canvi. Resposta múltiple. Font: elaboració pròpia

Conclusions

L'ordre de les conclusions respon a l'ordre que he seguit per l'anàlisi. En primer lloc parlo de les conclusions respecte els perfils sociodemogràfics de l'ESS, en segon lloc dels factors que poden afavorir les desigualtats de participació i en tercer lloc de les oportunitats d'accés i propostes de millora.

A partir de les dades recollides, puc concloure que **les persones que participen a l'Economia Social i Solidària a Catalunya responen a un perfil clarament homogeni amb unes característiques molt determinades**: persones de 25 a 44 anys, cisgènere (amb majoria de dones cis), de classe mitjana i estudis superiors, d'origen català, amb responsabilitats compartides en les cures, sense problemes de salut que dificultin la vida quotidiana i amb una doble (o inclús triple) participació en altres espais de transformació social. Això subjecta l'afirmació del sociòleg Fernando Sabin, on l'ESS correspon majoritàriament a un perfil de persona blanca, de classe mitjana i estudis superiors, on l'accés, la presència i la participació està estandarditzada a un perfil de persona concreta. Si vaig al detall, puc determinar que **l'ESS està poc representada per persones de menys de 24 i per persones de més de 55**. Respecte al gènere, **hi ha més dones cis que homes cis i només una petita representació de persones que es situen en gèneres no binaris (1'6%)**. A partir de la crisi econòmica augmenta el nombre de dones que s'incorporen al mercat laboral. En l'ESS també es veu reflectit. Tal i com deia el Balanç Social, les dades confirmen que hi ha tendència a la paritat (home cis –dona cis), però en l'anàlisi podem determinar que no hi ha representació de persones que es trobin fora d'aquest binomi.

Les persones que participen a l'ESS tenen un alt nivell de formació on un 90% ha cursat estudis post-universitaris (màster, postgrau i/o doctorat) o universitaris. **Un 71% de les persones que participen a l'ESS tenia feina (estable o temporal) abans de vincular-se a projectes de l'ESS**. Les persones amb origen diferent al català també gaudien de situació laboralment estable alhora d'iniciar els projectes. Amb aquesta informació puc determinar que, tal i com afirma Tezanos, les persones que pateixen exclusió són persones i grups que es troben fora de certs circuits, de certes pràctiques socioeconòmiques i amb certes privacions, que amenacen, en última instància, a la realització dels seus projectes de vida. **L'ESS fa possible la realització de projectes de vida de les persones que hi participen, ja que la participació de les persones no depèn del cobriment de necessitats bàsiques sinó de la il·lusió de fer efectives les il·lusions de les persones que hi participen, allò en que realment es volen dedicar com a projecte de vida de caràcter transformador.**

Per tant, **les persones que participen a l'ESS tenen un alt capital cultural**, i responen a **perfiles de classe mitjana**, on tal i com conclou l'estudi 'Barrios y Crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya' les iniciatives estan protagonitzades per persones que no tenen dificultats per reunir els recursos que fan possible l'acció col·lectiva com poden ser els divers, el temps, el capital social o els recursos culturals. Per tant, tenen recursos i disponibilitat per l'acció col·lectiva.

Les persones que participen a L'ESS són d'origen català. Hi ha molt poca representació de persones amb orígens diversos. el 85% de les persones ha nascut a Catalunya, i és el perfil més representatiu amb diferència, seguit d'un 9% de persones nascudes a l'Estat Espanyol. Per connectar-ho amb tot lo descrit anteriorment, retomo Fanon quan parla de la línia on hi ha els colonitzadors, que disposen d'accés als drets humans, civils i laborals (superiors, dominants, europeus). A sota de la línia apareixen els colonitzats, que tenen la seva humanitat qüestionada i per tant, negada (inferiors, dominats, no europeus). **En l'ESS no hi participen persones que es troben sota de la línia dels colonitzats.**

Si parlo de cures, la meitat de les persones que participen a l'ESS tenen alguna persona a càrrec, cura que en el 95% dels casos és compartida. Puc determinar que **les persones que participen a l'ESS tenen menys dificultats de conciliació que altres sectors**, així com **les persones que pateixen diversitat funcional no participen a l'ESS.**

Respecte els espais de participació complementaris, el 85% de les persones que participen a l'ESS està vinculat/da a altres espais de participació social i/o política i **les persones que participen a l'ESS també participen d'altres espais col·laboratius a més del projecte de l'ESS i tenen experiència prèvia en participar en altres espais.**

En aquest segon bloc faig referència als factors que poden afavorir les desigualtats de participació. **El format jurídic de les iniciatives pot afectar a la no inclusivitat de persones amb perfils diversos a l'ESS**, ja que un 61% de les persones enquestades participen en cooperatives de treball, seguit d'un 18% que són fundacions, un 8% d'associacions. Es important ressaltar com la majoria de les iniciatives de l'ESS s'emmarquen en formats que segueixen unes directrius legals i estructurals concretes (empreses cooperatives o fundacions). Aquest fet pot ser exclouent per diferents perfils de persones (per exemple persones en situació legal irregular, no hi puguin participar d'entrada, o el no poder assumir el pagament de la quota inicial de soci per altres perfils). També cal dir que hi ha un tímid augment la transformació d'iniciatives que no son cooperatives (com associacions, per exemple) a models

cooperatius. Per tant puc concloure que posar el focus en l'accés de perfils diversos en els models cooperatius pot ajudar en l'objectiu de l'ESS de configurar-se com a espai divers.

A nivell territorial, **les iniciatives tenen un marcat caràcter urbà**, i és el 70% que corresponen a la comarca del Barcelonès. Torno a avisar que això pot ser per la poca capacitat de la mostra per arribar en aquests territoris ha influït en els resultats. Tot i així, la gran concentració de projectes que es troben al barcelonès influeix en afirmar que les iniciatives, des de L'estudi Barrios y Crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya coincideixen les conclusions que a nivell territorial, **els projectes alternatius es concentren en barris de renda mitja que tenen una forta identitat comunitària i una llarga tradició participativa**.

El motor de la participació (els motius pels quals les persones participen a l'ESS) **és ideològic i relacionat amb el valor de l'ESS de la democràcia interna** (treballar en una estructura no jeràrquica, participar en espais on es tinguin vinculacions d'amistat, afectives i ideològiques apel·lant a la participació horitzontal pròpia de l'ESS). **Hi ha correlació entre el motor de participació i les característiques dels projectes, on més de la meitat son joves, estan en creixement continuat i apareixen en plena crisi econòmica (59%)**. A més a més, **els projectes de l'ESS son de mida reduïda** si tenim en compte el numero de participants. Aquesta dada està influïda per l'alta presència de cooperatives a la mostra, que són de format reduït. Que les iniciatives siguin de mides reduïdes es pot deure al fet que són projectes d'autoocupació i que és més fàcil engegar aquests projectes quan són reduïts. A més a més, que siguin petits ajuda a mantenir estructures altament democràtiques i participatives, on hi ha persones del mateix entorn que comparteixen vincles d'amistat i ideològics. **L'aposta que fa l'ESS per a que la participació interna sigui real i efectiva queda assolida**. Tanmateix, L'ESS entén la participació com la implicació en algun tipus de projecte del qual es forma part que es nodreix amb una sèrie de valors que són el motor de les iniciatives, per tant, **l'ESS ha de redefinir el concepte de participació per que englobi no només la democràcia interna com a l'eina per afavorir la participació activa i igualitària en tots els projectes, sinó també els mecanismes d'accés a aquests projectes**.

Respecte a les dificultats que relaten les persones que participen en l'ESS alhora d'accedir als projectes, **mes de la meitat (54%) no ha tingut dificultat per participar-hi**. De les persones que afirmen haver-ne tingut, un 20% creu que una dificultat a l'hora d'iniciar els projectes fou la manca de temps seguit de la manca de coneixements per iniciar el projecte (8,8%). Aquests resultats es deuen al

fet que no he preguntat a les persones que no formen part de l'ESS, sinó que responen els que sí en formen, que provenen de perfils que potser no pateixen desigualtats d'accés.

Si em refereixo al tercer bloc que parla de les oportunitats d'accés i propostes de millora, **el perfil que podria ser el més fàcilment accessible en els projectes de l'ESS són les dones (33%) i les persones que provenen de situacions d'exclusió social (14%)**. Curiosament, el 60% de la mostra són dones. Els perfils amb més dificultats d'inclusió en els projectes són les persones que pateixen diversitat funcional (5'9%) seguit de persones en situació extracomunitària (7%). El Pam a Pam considera que l'ESS ha de ser un espai que ha de vetllar per fer visibles les dinàmiques que exclouen de l'esfera pública i del mercat de treball a determinades persones i treballar per revertir-les, posicionant-se ideològicament com a espai divers, i que la lluita contra l'exclusió social (entesa com a col·lectius amb més dificultats d'accés al mercat laboral) és un repte a l'ESS. Crec que el repte no és només la lluita contra l'exclusió social sinó la **manera d'entendre l'exclusió social i les desigualtats obrint el prisma de l'accés al treball, treballant-ho des de la multidimensionalitat del concepte que pot oferir la mirada interseccional**, ja que sospito que l'etiqueta "exclusió social" engloba tot el que no està dins de l'ESS. **Hi ha una voluntat de canvi però s'hauria d'arribar a un consens sobre què s'entén per exclusió social i ajustar els indicadors de medició i les propostes de millora**. Com indica Raquel (Lucas) Platero, anar més enllà de les polítiques identitàries que tenen una mirada monofocal sobre la discriminació i tenir en compte les posicions privilegiades que tenen uns i altres en relació a l'accés als recursos, el poder o la consideració social.

Cal ressaltar que ni el Pam a Pam ni el Balanç Social recullen indicadors orientats a la diversitat funcional o altres qüestions relacionades amb la salut. **Els indicadors de l'ESS no tenen en compte persones que pateixen diversitat funcional i que és un dels deures pendents per poder transformar l'ESS en un espai més divers**.

Si parlem de les mesures a realitzar per augmentar la inclusivitat dels projectes, **des de l'ESS hi ha la voluntat de canvi i la presa de consciència que hi ha limitacions alhora d'incorporar nous perfils, però no hi ha uniformitat a l'hora de determinar quines mesures concretes s'han de prendre**: donar-se a conèixer més i millor fomentant la difusió i que les iniciatives creixin. Vull ressaltar que hi ha varies respostes que apel·len de forma concreta al funcionament participatiu de les iniciatives, com pot ser el replantejament dels processos participatius i la diversificació d'aquests (7'3%), entenent que potser la manera d'entendre la participació també és diversa, o sortir de les xarxes personals

concretes de suport (4'4%). Considero molt important replantejar-nos la manera d'entendre la participació de nou, perquè afegeix una reflexió que es pot desenvolupar en futures recerques: que **els models de participació en els quals es troba l'ESS corresponen a uns valors associats a, com diria Franz Fanon, l'establiment d'un món construït a través d'un imaginari metropolità on imperen els valors europeus universalistes, i la participació es basa en aquests models.**

Així a nivell general puc concloure que com diu l'estudi Barrios y crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya apunta que **l'ESS reproduceix desigualtats en materia de participació en l'accés de persones amb perfils diversos**, i proposo, tal i com apunta Elba Mansilla, només reconeixent les diferències per raó de sexe, salut i origen (per esmentar-ne només algunes) podrem desenvolupar formes d'organització orientades a acollir la diversitat, posar els mitjans per a superar les especialitzacions de gènere i abastar les diferents necessitats de les persones treballadores.

Bibliografia

- Abad Montesinos, J; Abad Montesinos, M. (2014). La economía social y solidaria como alternativa económica. Bienes comunes y democracia. *Recerca de pensament i anàlisi*, 15: 55 - 75
- Ajuntament de Barcelona (Economia Cooperativa, Social i Solidària i Consum) (2016). *Pla d'impuls de l'Economia Social i Solidària 2016-2019*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Blanco, I. Nel.lo, O i VVAA (2017). *Barrios y Crisis. Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Catalunya*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Catalunya.
- Cruells, M. (2012). *La interseccionalidad entre las luchas por la igualdad en el 15M; avances destacados*. *Revista Viento Sur*. N°2. 7pàg
- Da Sousa, B. (2010). *Igualdad y no discriminación*. El reto de la diversidad. Quito: Ministerio de Justicia, Derechos Humanos y Cultos.
- Federació de Cooperatives de Treball a Catalunya (2016). *Estudi sobre gestió democràtica, transparència, igualtat de gènere i conciliació en les cooperatives de treball*.
- Fernandez, A. Miró, I. (2016). *L'economia social i solidària a Barcelona*. Barcelona: La ciutat invisible.
- García Molina, J. Sáez Carreras, J. Venceslao Pueyo, M. Delgado Ruiz, M (2013). *Exclusiones. Discursos, políticas, profesiones*. Editorial UOC
- Grupo Inter (2007). *Racismo: qué es y cómo se afronta. Una Guía para hablar de racismo*. Madrid: Ed. Pearson.
- Hernández, R. A. (eds). *Descolonizando el Feminismo. Teorías y Prácticas desde los Márgenes*. Madrid: Cátedra.
- Hoetmer, R. (2009). *Repensar la política desde América Latina. Cultura, Estado y movimientos sociales*. Lima: Fondo editorial de la Facultad de Ciencias Sociales UNMSM.
- Institut de Govern i Polítiques Públiques (2004). *Un paso más hacia la inclusión social*. Madrid: Plataforma de ONG de Acción Social. Colección Estudios.
- Mansilla, E. Grezner, J. Alberich, S (2014). *Femení plural (les dones a l'economia cooperativa)*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

- Mansilla, E.(2017). *Paradigmes organitzatius solidaris. Una aportació feminista des de la teoria i les pràctiques*. En *Esmolem les Eines. Debats de l'Economia Social i Solidària per a la transformació social*. Icaria Editorial: Materials de l'Escola d'Economia Social i Solidària.
- Medina Martín,R. (2013). Feminismos periféricos, feminismos-otros: una genealogía feminista por reivindicar. *Revista Internacional de Pensamiento Político*, Vol. 8: pàgines.
- Osorio Cabrera, D. (2014). Economía solidaria e interdependencia: aportes desde perspectivas feministas. *Quaderns de Psicologia* (16), 1: 153-165.
- Pérez de Mendiguren, J. C., Etxezarreta, E. (2015). *Los debates entorno a la Economía Social y Solidaria*. Centro de Documentación Hegoa, Boletín de recursos de información, núm. 42.
- Platero Méndez, R.L.(2014). Metáforas y articulaciones para una pedagogía crítica sobre la interseccionalidad. *Quaderns de psicologia*, (16), 1: 55-72.
- Revista NEXE. Veure entrevista a: <http://nexe.coop/fernando-sabinleconomia-solidaria-ha-de-ser-mestissa/>
- Rosetti, N. (2016). *El concepte d'exclusió social: enfocaments, perspectiva de gènere i polítiques d'inclusió*. ICPS, *Ciutats i persones*. (eds.) Exclusió social i gènere a l'àmbit local. Transversalitat, interseccionalitat i empoderament. Ciutat: Editorial. Pp. 252-
- Suárez, L. (2008). *Colonialismo, Gobernabilidad y Feminismos Poscoloniales* en Suárez, L. y Hernández, R. A. (eds): *Descolonizando el Feminismo. Teorías y Prácticas desde los Márgenes*, Cátedra, Madrid. Pp. ...
- Tezanos, J.F (2001). *La Sociedad dividida. Estructura de clases y desigualdades en las sociedades tecnológicas*. Madrid: biblioteca nueva
- UOC. (Novembre 2016). Economía Social i Solidària: experiències i reptes. *OIKONOMICS*, vol. 6, pàg 73.
- VVAA (2017). *Esmolem les Eines. Debats de l'Economia Social i Solidària per a la transformació social*. Barcelona: Icaria Editorial. Materials de l'Escola d'Economia Social i Solidària.
- XES (Àrea mercat social 2018). *Informe del mercat social 2018*. Barcelona.

Webs:

- Pam a Pam: <https://pamapam.org/ca/criteris/>
- Xarxa d'Economia Social i Solidària: www.xes.cat

Annex

Taula 1. Edat. Absoluts i percentatge

Edat	Núm. Persones	Percentatge
de 18 a 24	2	1,63%
de 25 a 29	18	14,63%
de 30 a 34	22	17,89%
de 35 a 39	29	23,58%
de 40 a 44	27	21,95%
de 45 a 49	9	7,32%
de 50 a 54	7	5,69%
de 55 a 59	4	3,25%
de 60 a 64	3	2,44%
65 o més	2	1,63%
Total	123	100,00%

Taula 2. Gènere. Absoluts i percentatge

Gènere	Absolut	Percentatge
Dona cis	77	62,60%
Home cis	44	35,77%
Dona trans	0	0,00%
Home trans	0	0,00%

Gènere no binari	2	1,63%
Total	123	100%

Taula 3. Nivell d'estudis. Absoluts i percentatge

Nivell d'estudis	Absoluts	Percentatge
No he acabat l'educació obligatòria	0	0,00%
Educació obligatòria (primària, EGB, ESO)	0	0,00%
Estudis post-obligatoris generals: batxillerat, PREU, BUP, COU	4	3,25%
Estudis post-obligatoris professionals: CFGM, CFGS, comerç, FP1, FP2, mòduls, grau mitjà/superior	9	7,32%
Universitaris: graus, diplomatura, llicenciatura	30	24,39%
Post-universitaris: màster, postgrau, doctorat	80	65,04%
Total	123	100,00%

Taula 4. Situació laboral. Absoluts i percentatge

Situació Laboral	Núm. Persones	Perce n.
Tenia feina estable	53	43,09%
Tenia feina temporal	35	28,46%
Atur de llarga durada (> anys) amb prestació	4	3,25%
Atur de llarga durada (>2 anys) sense prestació	4	3,25%
Atur de curta durada amb prestació	6	4,88%
Atur de curta durada sense prestació	5	4,07%
Tenia una dedicació exclusiva a les tasques de la llar i no treballava ni estudiava	1	0,81%
Prejubilat/da o Jubilat/da	1	0,81%
Incapacitat/da laboral permanent	0	0,00%
Estudiant	5	4,07%
En pràctiques	0	0,00%
Em trobava d'excedència	0	0,00%
Treballava en l'economia submergida	3	2,44%
Altres	6	4,88%
Total	123	100%

Taula 5. Situació laboral abans d'iniciar el projecte segons el lloc de naixement. Absoluts i percentatge

Situació laboral	Lloc naixement				
	Cat	Unió Europea	Resta de l'Estat Espanyol	Resta del món	Total general percentatge
Altres	6	1			7 5,69%
Atur de curta durada amb prestació	5		1		6 4,88%
Atur de curta durada sense prestació	4		1		5 4,07%
Atur de llarga durada (>2 anys) amb prestació	4				4 3,25%
Atur de llarga durada (>2 anys) sense prestació	2		1	1	4 3,25%
Estudiant	2	1	2		5 4,07%
Prejubilat/da o Jubilat/da			1		1 0,81%
Tenia feina estable	48	2	2		52 42,28%
Tenia feina temporal	29		3	3	35 28,46%
Tenia una dedicació exclusiva a les tasques de la llar	1				1 0,81%
Treballava en l'economia submergida	3				3 2,44%
Total general	104	4	11	4	123
Percentatge	84,5 5%	3,25 %	8,94%	3,25%	100%

Taula 6. Responsabilitat en les cures. Absoluts i percentatge

Responsabilitats (sí/no)	Absoluts	Percentatge
responsabilitat	59	47,97%
no responsabilitat	64	52,03%
Total	123	100,00%

Taula 7. Tipus de cura. Absoluts i percentatge

Tipus de cura	Absoluts	Percentatge
Cura compartida	56	94,92%
Cura no compartida	3	5,08%
Total	59	100,00%

Taula 8. Situació de Salut/discapacitat. Absoluts i percentatge

discapacitat	absoluts	Percentatge
Sí	2	1,63%
No	121	98,37%
Total	123	100%

Taula 9. Espais de participació. Resposta múltiple

Espais de participació	absoluts	Percentatge
Partits polítics	18	7,66%
Moviments socials	79	33,62%
Sindicats	3	1,28%
Entitats sense ànim de lucre	53	22,55%
Associacions de veïns/es	10	4,26%
AFA/AMPA	13	5,53%
Organitzacions d'educació en el lleure	9	3,83%
Organitzacions religioses	2	0,85%
Altres cooperatives	40	17,02%
Altres	8	3,40%
Total	235	100%

Taula 10. Vinculació a altres espais de participació social i/o política. Absoluts i percentatge

	Absoluts	Percentatge
Sí	105	85,37%
No	18	14,63%
Total	123	100,00%

Taula 11. Format jurídic del projecte. Absoluts i percentatge

Format jurídic	absoluts	percentatge
Cooperativa de treball	75	60,98
Cooperativa d'habitatge	6	4,88
Fundació	22	17,89
Associació	10	8,13
Grup sense forma jurídica	2	1,63
Altres	8	6,50
Total	123	100,00

Taula 12. Localització del projecte. Absoluts i percentatge

Comarca	absoluts	Percentatge
Alt Camp	0	0,00%
Alt Empordà	1	0,81%
Alt Penedès	3	2,44%
Alt Urgell	1	0,81%
Alta Ribagorça	1	0,81%
Anoia	0	0,00%
Aran	0	0,00%
Bages	2	1,63%
Baix Camp	0	0,00%
Baix Ebre	3	2,44%
Baix Empordà	0	0,00%

Baix Llobregat	2	1,63%
Baix Penedès	1	0,81%
Barcelonès	53	43,09%
Berguedà	0	0,00%
Cerdanya	1	0,81%
Conca de Barberà	0	0,00%
Garraf	0	0,00%
Garrigues	3	2,44%
Garrotxa	3	2,44%
Gironès	2	1,63%
Maresme	2	1,63%
Moianès	4	3,25%
Montsià	2	1,63%
Noguera	0	0,00%
Osona	4	3,25%
Pallars Jussà	1	0,81%
Pallars Sobirà	0	0,00%
Pla d'Urgell	0	0,00%
Pla de l'Estany	0	0,00%
Priorat	0	0,00%
Ribera d'Ebre	1	0,81%
Ripollès	1	0,81%

Segarra	2	1,63%
Segrià	0	0,00%
Selva	1	0,81%
Solsonès	0	0,00%
Tarragonès	0	0,00%
Terra Alta	0	0,00%
Urgell	7	5,69%
Vallès Occidental	9	7,32%
Vallès Oriental	6	4,88%
Altres	7	5,69%
Ns/Nc	0	0,00%
Total	123	100%

Taula 13. Motius per participar. Resposta Múltiple

motius	a bs.	P erc.
	3	28,46
Satisfacció de les meves necessitats bàsiques	5	%
	1	10,57
Millora de les meves condicions laborals	3	%
	2	21,95
Millora del meu desenvolupament professional	7	%
	1	15,45
Millora de les oportunitats de conciliació	9	%
	3	31,71
Millora del meu desenvolupament personal	9	%
	5	44,72
Treballar en una estructura organitzativa no jeràrquica	5	%
		2,44
No trobar feina en l'economia convencional	3	%
	5	43,90
Poder participar en espais on tingui vinculacions d'amistat, afectives i ideològiques amb les persones amb qui comparteixo el projecte	4	%
	7	64,23
Tinc una motivació ideològica que em fa participar en aquest tipus de projectes	9	%
		2,44
Altres	3	%
	3	
Total	27	100%

Taula 14. Motius per participar amb gènere.Resposta Múltiple

Motius	Home CIS	Dona CIS	Gènere no binari	To tal	Perc en.
Satisfacció de les meves necessitats bàsiques	15	20	0	35	10,7 7%
Millora de les condicions laborals	2	10	1	13	4,00 %
Millora del meu desenvolupament professional	4	22	1	27	8,31 %
Millora de les oportunitats de conciliació	2	10	1	13	4,00 %
Millora del meu desenvolupament personal	14	25	0	39	12,0 0%
Treballar en una estructura organitzativa no jeràrquica	19	35	1	55	16,9 2%
No trobar feina en l'economia convencional	2	1	2	5	1,54 %
Espai on compartir relacions d'amistat i afectives	19	34	1	54	16,6 2%
Tinc una motivació ideològica	28	48	2	78	24,0 0%
Altres	3	1	2	6	1,85 %
Total	108	206	11	325	100 %
Percentatge	33,23%	63,38%	3,38%	100%	

Taula 15. Motius per participar en el projecte segons origen. Absoluts i percentatge

MOTIUS	RESTA DE L'ESTAT ESPANYOL	RESTA DE LA UNIÓ EUROPEA	RESTA DEL MÓN	TOTAL	PERCEN.
SATISFACCIÓ DE LES MEVES NECESSITATS BÀSIQUES	4	0	1	5	10,00%
MILLORA DE LES CONDICIONS LABORALS	0	0	0	0	0,00%
MILLORA DEL MEU DESENVOLUPAMENT PROFESSIONAL	0	0	0	0	0,00%
MILLORA DE LES OPORTUNITATS DE CONCILIACIÓ	2	0	1	3	6,00%
MILLORA DEL MEU DESENVOLUPAMENT PERSONAL	5	2	0	7	14,00%
TREBALLAR EN UNA ESTRUCTURA ORGANITZATIVA NO JERÀRQUICA	3	1	4	8	16,00%

NO TROBAR FEINA EN L'ECONOMIA CONVENCIONAL	0	0	0	0	0,00%
PODER PARTICIPAR EN ESPAIS ON TINGUI VINCULACIONS D'AMISTAT, AFECTIVES I IDEOLÒGIQUES AMB LES PERSONES AMB QUI COMPARTEIXO EL PROJECTE	5	2	2	9	18,00%
TINC UNA MOTIVACIÓ IDEOLÒGICA QUE EM FA PARTICIPAR EN AQUEST TIPUS DE PROJECTES	10	4	2	16	32,00%
ALTRES	2	0	0	2	4,00%
TOTAL	31	9	10	50	
PERCENTATGE	62,00%	18,00%	20,00%		100%

Taula 16. Dificultats per poder participar del projecte. Resposta

Múltiple

Dificultats	absoluts	Percen.
Manca de capital econòmic	11	8,03%
		20,44
Manca de temps	28	%

Manca de coneixements per iniciar el projecte	12	8,76%
Manca de xarxa social per dur a terme el projecte	4	2,92%
Manca de permís de treball i/o residència	0	0,00%
Manca d'espais adaptats per a persones amb diversitat funcional	1	0,73%
Dificultats amb l'idioma	1	0,73%
		54,01
No em vaig trobar amb cap dificultat	74	%
Altres	6	4,38%
		13
Total	7	100%

Taula 17. Dificultats de participació en relació a l'origen. Resposta múltiple

dificultats	C at	Resta Estat	Resta UE	Resta món	del al	tot
						1 8,03
Manca de capital econòmic	9	1	0	1	1	%
	2					2 20,4
Manca de temps	4	3		1	8	%
	1					1 8,76
Manca de coneixements per iniciar el projecte	0	2	0	0	2	%
						2,92
Manca de xarxa social per dur a terme el projecte	3	0	0	1	4	%
						0,00
Manca de permís de treball o residència	0	0	0	0	0	%
						0,73
Manca d'espais adaptats per a persones amb diversitat funcional	1	0	0	0	1	%
						0,73
Dificultats amb l'idioma	0	1	0	0	1	%
	6					7 54,1
No em vaig trobar cap dificultat	2	7	3	2	4	%
						4,38
Altres	3	1	1	1	6	%
total	112	15	4	6	137	
	81,7	10,95	2,92			100
percentatge	%	%	%	4,38%		%

Taula 18. Dificultats de participació en relació al gènere. Resposta múltiple

Dificultats de participació	Home CIS	Dona CIS	Gènere binari	no Tot al	Perce n.
Manca de capital econòmic	5	6	0	11	8,03 %
Manca de temps	12	16	0	28	20,44 %
Manca de coneixements per iniciar el projecte	3	7	2	12	8,76 %
Manca de xarxa social per dur a terme el projecte	2	2	0	4	2,92 %
Manca de permís de treball o residència	0	0	0	0	0%
Manca d'espais adaptats per a persones amb diversitat funcional	0	1	0	1	0,73 %
Dificultats amb l'idioma	0	1	0	1	0,73 %
No em vaig trobar cap dificultat	23	49	2	74	54,01 %
Altres	2	4	0	6	4,38 %
total	47	86	4	137	
percentatge	34,31%	62,7%	2,92%		1 00

Taula 19. Propostes de millora. Absolut i percentatges

propostes	Núm. Propostes	Percentat ge
Crèixer i establir-se	5	7,35%
Incorporar perfils de persones diferents als hegemònics	17	25,00%
Donar-se a conèixer més i millor	9	13,24%
Millorar accesos per persones amb diversitat funcional	3	4,41%
Conciliar la vida laboral i familiar	4	5,88%
Augmentar remuneracions i sou	5	7,35%
Fomentar que les polítiques públiques donin suport a les iniciatives	2	2,94%
Implementar millores de sensibilització a l'ESS en general	1	1,47%
Replantejar-se els processos participatius/diversificar models de participació	5	7,35%
Major flexibilitat en les aportacions inicials econòmiques	4	5,88%
Ajudar a les persones a regularitzar la situació fent protocols i reproduint el model	1	1,47%
Fomentar la formació	2	2,94%
Incorporar persones en pràctiques remunerades	1	1,47%
Obrir circuits de xarxes personals	3	4,41%
Dedicar menys temps i cobrar menys diners per la feina feta	1	1,47%
Crear mecanismes d'estalvis per reduir riscos	1	1,47%

Corregir la renda de temps	1	1,47%
No ho han reflexionat	3	4,41%
Total	68	100%

Qüestionari

Secció A: 1. Dades sociodemogràfiques				
A1.	Quants anys tens? <table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
A2.	Quin és el teu gènere? CIS (cisgènere): persona que s'identifica amb el gènere que li va ser assignat al néixer TRANS (transgènere): persona que no s'identifica amb el gènere que li va ser assignat al néixer i per tant viu en una altra identitat de gènere GÈNERE NO BINARI: persona que no s'identifica amb cap dels dos gèneres binaris establerts de forma única. Dona cis ☐ Home cis ☐ Dona trans ☐ Home trans ☐ Gènere no binari ☐			
A3.	Quina és el teu nivell màxim d'estudis acabats? No he acabat l'educació obligatòria ☐ Educació obligatòria (primària, EGB, ESO) ☐ Estudis post-obligatoris generals: batxillerat, PREU, BUP, COU ☐ Estudis post-obligatoris professionals: CFGM, CFGS, comerç, FP1, FP2, mòduls, grau mitja/superior ☐ Universitaris: graus, diplomatura, llicenciatura ☐ Post-universitaris: màster, postgrau, doctorat ☐			
A4.	En cas d'haver obtingut el títol/títols acadèmics en un altre país, el/s tens homologat/s? Sí ☐ No ☐ No he obtingut títols acadèmics en un altre país ☐			
A5.	Quin és el teu lloc de naixement? Catalunya ☐ Estat Espanyol ☐ Unió Europea ☐ Resta d'Europa ☐ Resta del món ☐			

A6.	Quina és la teva llengua materna?	
A7.	Ets responsable de la cura d'altra/es persona/es?	Sí ☐ No ☐
A8.	Quines?	Menors ☐ Persones adultes ☐
A9.	Aquesta responsabilitat de cura és compartida amb d'altres persones?	Sí ☐ No ☐
A10.	Pateixes algun problema de salut/discapacitat que et dificulti alguna/es activitat/s de la vida quotidiana?	Sí ☐ No ☐
A11.	Quina/es?	
Secció B: 2. Característiques del projecte en què participes		
B1.	Quin és el nom del projecte d'Economia Social i Solidària en què participes?	

B2. Quin és el format jurídic del projecte?	Cooperativa Fundació Associació Grup sense forma jurídica Altres Altres
B3. Quin any va començar el projecte?	
B4. Quantes persones participeu en el projecte?	Fins a 5 De 6 a 10 D'11 a 25 De 26 a 50 Més de 50
B5. On es troba el projecte d'Economia Social i Solidària en què participeu?	Alt Camp Alt Emporda Alt Penedès Alt Urgell Alta Ribagorça Anoia Aran Bages Baix Camp Baix Ebre Baix Emporda

Baix Llobregat	☐
Baix Penedès	☐
Barcelonès	☐
Berguedà	☐
Cerdanya	☐
Conca de Barbera	☐
Garraf	☐
Garrigues	☐
Garrotxa	☐
Gironès	☐
Maresme	☐
Moianès	☐
Montsià	☐
Noguera	☐
Osona	☐
Pallars Jussà	☐
Pallars Sobirà	☐
Pla d'Urgell	☐
Pla de l'Estany	☐
Priorat	☐
Ribera d'Ebre	☐
Ripollès	☐
Segarra	☐
Segrià	☐
Selva	☐
Solsonès	☐
Tarragonès	☐
Terra Alta	☐
Urgell	☐

Valles Occidental ☐

Valles Oriental ☐

Altres ☐

Altres

B6. I en quin municipi?

B7. Quin és el sector d'activitat principal del projecte en què participes?

Agricultura, ramaderia i pesca ☐

Productes alimentaris i begudes ☐

Extractives ☐

Teixit i confecció ☐

Química ☐

Metall ☐

Automoció ☐

Fusta i mobles ☐

Altres manufactureres ☐

Energia, aigua i residus ☐

Construcció i immobiliàries ☐

Comerç al detall ☐

Comerç a l'engròs ☐

Hostaleria i turisme ☐

Logística ☐

TIC ☐

Serveis Financiers ☐

Serveis a les Empreses ☐

Administració Pública

Educació

Recerca

Salut

Serveis Socials

Edició, cultura i lleure

Altres

☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐

Altres

Secció C: 3. Relació de la persona enquestada amb el projecte d'Economia Social i Solidària en què participa

C1. Quan vas iniciar la teva participació en el projecte?

Fa menys d'1 any

Fa entre 1 i 3 anys

Fa entre 4 i 10 anys

Fa més de 10 anys

☐
☐
☐
☐

C2. Quina és la teva categoria dins el projecte?

Persona treballadora socia

Persona treballadora no socia

Col·laboradora

Persona en practiques o formació

Voluntaria

Altres

☐
☐
☐
☐
☐
☐

Altres

C3. Abans de participar en el projecte, quina era la teva situació laboral?	
Tenia feina estable	☐
Tenia feina temporal	☐
Atur de llarga durada (>2 anys) amb prestació	☐
Atur de llarga durada (>2 anys) sense prestació	☐
Atur de curta durada amb prestació	☐
Atur de curta durada sense prestació	☐
Tenia una dedicació exclusiva a les tasques de la llar i no treballava ni estudiava	☐
Prejubilat/da o Jubilat/da	☐
Incapacitat/da laboral permanent	☐
Estudiant	☐
En practiques	☐
Em trobava d'excedència	☐
Treballava en l'economia submergida	☐
Altres	☐
Altres	
C4. Quines són els teus motius principals per participar en el projecte?	
Satisfacció de les meves necessitats bàsiques	☐
Millora de les meves condicions laborals	☐
Millora del meu desenvolupament professional	☐
Millora de les oportunitats de conciliació	☐
Millora del meu desenvolupament personal	☐
Treballar en una estructura organitzativa no jeràrquica	☐
No trobar feina en l'economia convencional	☐
Poder participar en espais on tingui vinculacions d'amistat, afectives i ideològiques amb les persones amb qui comparteixo el projecte	☐
Tinc una motivació ideològica que em fa participar en aquest tipus de projectes	☐

Altres ☐

C5. A quina/es d'aquestes opcions t'has acollit principalment per aportar diners al projecte?

No he aportat diners al projecte

☐

Capitalització de l'atur

☐

Estalvis propis

☐

Préstecs d'amistats i/o familiars

☐

Préstec bancari

☐

Altres

☐

C6. Estàs vinculat/da a d'altres espais de participació social i/o política?

Sí

☐

No

☐

C7. Quins?

Partits polítics

☐

Moviments socials

☐

Sindicats

☐

Entitats sense ànim de lucre

☐

Associacions de veïns/es

☐

AFA/AMPA

☐

Organització d'educació en el lleure

☐

Organització religiosa

☐

Altres ☐

Altres

C8. Et vas trobar amb alguna dificultat per poder participar en el projecte?

- Manca de capital econòmic ☐
- Manca de temps ☐
- Manca de coneixements per iniciar el projecte ☐
- Manca de xarxa social per dur a terme el projecte ☐
- Manca de permís de treball i/o residència ☐
- Manca d'espais adaptats per a persones amb diversitat funcional ☐
- Dificultats amb l'idioma ☐
- No em vaig trobar amb cap dificultat ☐
- Altres ☐

Altres

Secció D: 4. Valoració del funcionament del projecte en què participes

D1.

Creus que el projecte d'Economia Social i Solidària en què participes ofereix oportunitats per formar part del projecte a persones... "1" indica cap oportunitat i "5" indica moltes oportunitats

	1	2	3	4	5
En risc d'exclusió social	☐	☐	☐	☐	☐
Amb baix nivell formatiu	☐	☐	☐	☐	☐
Dones	☐	☐	☐	☐	☐
Amb gèneres no normatius	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5
De més de 55 anys	☐	☐	☐	☐	☐
Extracomunitaries	☐	☐	☐	☐	☐
Amb diversitat funcional	☐	☐	☐	☐	☐
Aturades de llarga durada	☐	☐	☐	☐	☐

D2. Creus que el projecte en què participes ha de prendre mesures per oferir més oportunitats d'accés?

Sí ☐
No ☐

D3. Quina/es?

D4. Per què?

D5. En el projecte en què participes, disposeu de canals interns per recollir propostes de millora?

Sí ☐
No ☐

D6. Quin/s?

D7. Els salaris i les retribucions del projecte són públics per a les persones que hi participen?

Sí ☐
No ☐
En el meu projecte no cobrem salaris ni tenim retribucions ☐

D8. Quins creus que són els àmbits que necessiten un reforç prioritari en el teu projecte?

Transparència ☐

Horizontalitat en la presa de decisions	☐
Transformació social	☐
Repartiment de les tasques de cura	☐
Incorporació de la perspectiva feminista	☐
Lluita contra la LGTBIQfòbia	☐
Foment de la participació de persones en risc d'exclusió	☐
Foment de la participació de persones amb diversitat funcional	☐
Foment de la participació de persones migrades	☐
No crec que s'hagi de reforçar cap àmbit	☐
Altres	☐

Altres